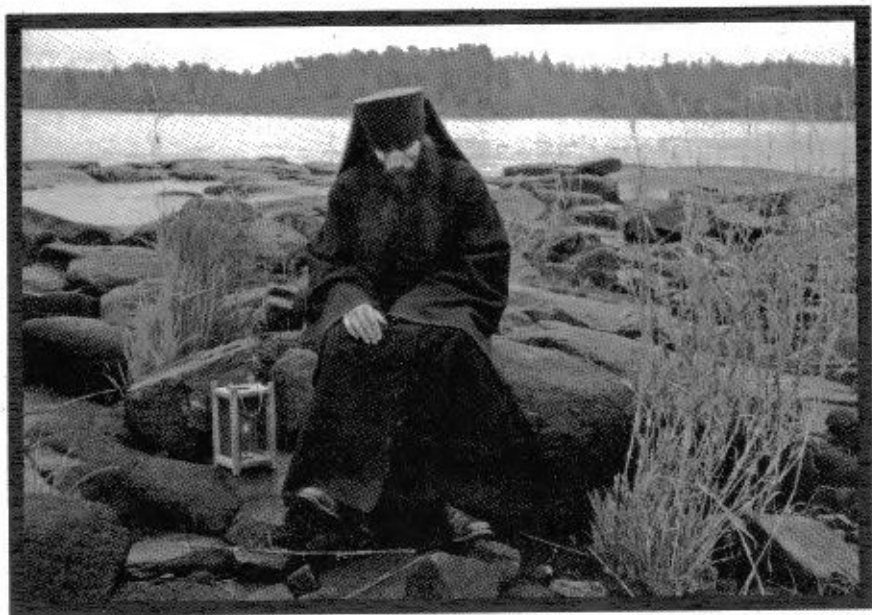

Sfântul
Ignatie Briancianinov

CUVÂNT DESPRE OM

*„Cine sunt eu, omul? Care-i rolul meu pe acest pământ?
Voi fi șters, oare, de pe fața lui, când viețuirea pe acesta se
va încheia, dispărând în neant ca toți ceilalți?”*

Aflatu-s-au aici, o seamă de răspunsuri, la mulțimea de întrebări, care au frământat de-a lungul atâtor veacuri, multe suflete și care poate au intrat în veșnicie, nedumeriți de această taină mare, a apariției omului. Totul pare prezentat într-o formă concisă, dar în realitate este de o adâncime uimitoare, însuși Sfântul Ignatie mărturisește, căci cu cât a încercat să pătrundă mai adânc, cu atât totul a devenit mai tainic.

Dar, luminat fiind, i-a fost dat să înțeleagă că așa și trebuie să rămână, pentru că, în esență, este lucrare a Dumnezeuului Nepătruns. El spunea că „omul este o taină pentru sine însuși“, și așa va rămâne pecetluită, pentru că în urma căderii, păcatul și-a lăsat amprenta.

Ceea ce a rodit, din lacrimi și rugăciune, Sfântul Ignatie a încercat să scoată la lumina zilei, ca tot omul doritor de curăție, să nu mai orbecăiască în întinăciunea neștiinței.

Aici se găsesc răspunsuri la mulțimea de întrebări care au asaltat mintea omenească de după cădere. Nedumerit de ceea ce va fi cu el, acesta a început a se întreba: „Cine sunt eu, omul? Care-i rolul meu pe acest pământ? Voi fi șters, oare, de pe fața lui, când viețuirea pe acesta se va încheia, dispărând în neant ca toți ceilalți?“.

La toate acestea, Sfântul nu răspunde decât astfel: „Omul a fost creat, după perfecțiunea chipului lui Dumnezeu și după asemănarea sa“.

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă
Episcop Ignatii Briancianinov, „Slovo o celoveke”

Sfântul Ignatie Briancianinov

© Editura Egumenița pentru prezenta ediție

CUVÂNT DESPRE OM

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Egumenița
I.S.B.N.: 978 – 973 – 8926 – 47 - 9

EDITURA EGUMENIȚA
2007

„Cine sunt eu, omul?
Care-i rolul meu pe acest pământ?
Voi fi șters, oare, de pe fața lui, când viețuirea pe acesta
Se va încheia, dispărând în neant ca toți ceilalți?”

Cuvânt înainte

Aflatu-s-au aici o seamă de răspunsuri, la mulțimea de întrebări, care au frământat de-a lungul atâtor veacuri multe suflete și care poate au intrat în veșnicie, nedumeriți de această taină mare, a apariției omului. Totul pare prezentat într-o formă concisă, dar în realitate este de o adâncime uimitoare. Însuși Sfântul Ignatie mărturisește căci cu cât a încercat să pătrundă mai adânc, cu atât totul a devenit mai tainic.

Dar luminat fiind i-a fost dat să înțeleagă că așa și trebuie să rămână, pentru că, în esență, este lucrare a Dumnezeuului Nepătruns. El spunea că „omul este o taină pentru sine însuși”, și așa va rămâne pecetluită, pentru că în urma căderii, păcatul și-a lăsat amprenta.

Ceea ce a rodit din lacrimi și rugăciune, Sfântul Ignatie a încercat să scoată la lumina zilei, ca tot omul doritor de curăție să nu mai orbecăiască în întinăriunea neștiinței.

Cei care tind către desăvârșire trebuie să aibă în vedere faptul că, înainte de toate, este nevoie de o curăție a sufletului, de tot ce este numit patimă prin acea cunoaștere de sine.

Aici se găsesc răspunsuri la mulțimea de întrebări care au asaltat mintea omenească de după cădere. Nedumerit de ceea ce va fi cu el, acesta a început a se întreba: „Cine sunt eu, omul? Care-i

rolul meu pe acest pământ? Voi fi șters, oare, de pe fața lui, când viețuirea pe acesta se va încheia, dispărând în neant ca toți ceilalți?

La toate acestea, sfântul nu răspunde decât astfel: „Omul a fost creat după perfecțiunea chipului lui Dumnezeu și după asemănarea Sa”. Plinătatea asemănării era necesară ca omul să corespundă destinației sale, și anume aceea de a fi biserică a Atotperfecțiunii Dumnezeiești. Dar același sfânt ne pune în fața realității crude, zicând: „Este cu neputință, aflându-ne în starea noastră de cădere, să primim o clară explicație, privind starea de desăvârșire, după trup și după suflet, în care au fost strămoșii noștri”.

Continuă să lămurească pe față, prin comparație: „Ei și-au început existența în stare de curăție și sfințenie, noi însă am început-o spurcați și împătimiți. Ei au fost nemuritori cu trupul și sufletul, noi însă ne naștem cu acestea afectate și zdrobite de moartea păcatului”. Și tot astfel descrie cum ne-am pierdut pacea cu noi înșine și lupta pe care o ducem în agitația de zi cu zi, într-un cuvânt nemulțumirea existenței noastre cu așa stare.

Apogeul acestei lucrări este atins în capitolul intitulat „Căderea celor întâi creați”, când autorul exclamă: „Este uimitor cât de repede s-a săvârșit căderea strămoșilor noștri”, și într-o așa stare, suvoaie de lacrimi inundă obrazul oricărei făpturi, aflată în umbra păcatului. Dar cum pământul a fost pus ca loc de pocăință, pentru întreg neamul omenesc, nu rămâne decât ca omul să cugete la cele

întinate ale sale înaintând către eliberarea de sub jugul patimilor.

Prefața acestei cărți atrage luare-aminte la firul călăuzitor și anume curățirea sufletului omenesc.

Starea sufletului dincolo de mormânt este continuarea stării sale pământești, fie de viață, fie de moarte. Nădăjduim că Duhul Sfânt se va sălășlui în sufletele oamenilor arzând patimile pierzătoare și ridicându-le pe acestea pe înalte culmi duhovnicești.

Prefață

Autorul acestei lucrări – episcopul Ignatie Briancianinov (1807 – 1867) – este renumitul ascet rus și scriitor al diverselor cărți duhovnicești din secolul al XIX-lea.

Scrierile sunt semnificative printr-o amplă și adâncă cunoaștere a Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe, cât și prin faptul că au fost prelucrate și li s-a dat un aspect care contribuie cerințelor duhovnicești contemporane.

Ele au fost editate încă pe când sfântul era în viață iar în anul 1886 au fost reeditate în cinci volume. Fiind scrise cu o deosebită și excepțională iscusință, acestea reprezintă, prin conținutul lor, un adevărat material didactic pentru cei ce au râvnă de a merge pe calea cea strâmtă a cunoașterii lui Dumnezeu.

Lucrarea prezentă, intitulată *Cuvânt despre om*, nu a fost inclusă în cele cinci volume, nevăzând lumina tiparului vreme îndelungată. Aceasta face parte din acele scrieri ale sfântului cu conținut filozofico-dogmatic. Pentru faptul că în ea sunt expuse, în mod sistematic, numeroase învățături despre adevăr, i s-ar putea atribui titlul de studiu privind antropologia creștină.

Învățătura despre om a Sfântului Ignatie are la bază Sfânta Tradiție a Bisericii Ortodoxe, Sfânta Scriptură, cât și Scrierile Sfinților Părinți. Concepțiile

care nu au un caracter ortodox și cele care sunt împotriva religiei nu sunt examinate în cadrul acestei lucrări deoarece sfântul le pune pe seama acelor „plăsmuiri” sau născociri ale „conștiinței umane căzute”. Această antropologie, deși este preluată din tradiția patristică, își are totuși particularitățile sale.

Sfântul Ignatie este preocupat atât de descoperirea celor mai optime și mai eficiente căi de vindecare a sufletului de păcat, cât și de problemele ascezei și practicii pastorale. Privitor la această tematică, el împărtășește idei din următorii Sfinți Părinți: Ioan Gură de Aur, Cuviosul Macarie cel Mare și Isaac Sirul. Însă ideea de bază privind învățătura despre om este preluată de către Sfântul Ignatie de la Sfântul Apostol Pavel, care susține că omul reprezintă-n sine o Biserică, iar rolul lui este de a se sfinți și de a se umple de Duh Sfânt. În caz contrar, această biserică „cuvântătoare” s-ar putea transforma într-un locaș al duhurilor necurate, adică al demonilor, ne mai existând nici o altă opțiune. El face o delimitare a istoriei universale prin trasarea a două axe. Prima este reprezentată de cei care aspiră să ajungă la cer, considerând viața pământească un mijloc de pocăință, iar pământul ca adăpost provizoriu, adică țara izgonirii din Rai. A doua axă însă este constituită de acei care uitând de pocăință și de mântuire, își rânduiesc viața pământească după bunul plac, rămânând în starea cea de după cădere care are ca final totală supunere „împăratului acestei lumi” – adică diavolului.

Conținutul lucrării este întocmit dintr-un plan obișnuit începând cu introducerea, urmată de o serie de cuvinte despre crearea lumii, a omului, despre starea lui în rai, despre cădere și despre cum a decurs ulterior viața pământească a omenirii. A doua parte este începută cu venirea în lume a Domnului Hristos, după care manuscrisul este întrerupt. Din toate acestea rezultă că Sfântul Ignatie a scris această lucrare cu puțin timp înainte de fericitul său sfârșit (30 aprilie 1867).

Numeroase idei din această carte care se referă la rai și la iad, la cunoașterea binelui și răului, la relativitatea sufletului omenesc sunt tratate și în alte opere ale episcopului Ignatie, cum ar fi: „Cuvânt despre starea firească a omului în raport cu binele și răul”; „Relația – chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om” (Experiențele ascetice, vol. II); „Cuvânt despre moarte” (Experiențe ascetice vol. III).

În cadrul operei „Cuvânt despre om”, autorul face trimitere la scrierile sale menționate anterior, fapt care întărește convingerea că această lucrare a fost scrisă în ultimii ani de viață a sfântului, rămânând astfel o operă nefinisată și nerevizuită spre regretul tuturor.

De menționat este faptul că problemele privind învățătura despre om au legătură cu hristologia și soteriologia.

Cu toate acestea, lucrarea de față poate fi considerată un mijloc de zidire duhovnicească a celor ce voiesc „să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (1 Tim. 2, 4).

Textul acestei lucrări s-a păstrat în arhiva familiei Florenski. Probabil acest text s-a preconizat să fie publicat în „Buletinul teologic” al cărui redactor a fost pr. Pavel Florenski, între anii 1912 – 1917 însă, din motive necunoscute, nu s-a ajuns la realizarea acestui lucru. Textul a fost propus de egumenul Andronic (Trubaciov) și pregătit pentru tipărire de arhimandritul Isaia (Belov).

*Arhim. Isaia,
Lavra Sf. Treimi a Sf. Serghie de Radonej
Căci de ne-am fi judecat noi înșine,
Nu am mai fi judecați
(1 Cor. 11, 31)*

INTRODUCERE

A flându-mă retras în mănăstire, privesc adesea la minunata și neînțeleasă, uneori, creație și astfel mă uimesc, nepricepând, însă bucurându-mă. Peste tot văd nepătrunsul! Peste tot văd manifestarea unei Înalte Rațiuni care întrece cu mult propria-mi rațiune și atunci când meditez asupra nenumăratelor Sale creații din imensul acestei lumi, nu pot înțelege până la sfârșit nici o operă de-a Sa și nici o acțiune.

Mi-a fost oferită însă posibilitatea de a contempla numai acea parte a creației care s-a dovedit accesibilă simțirilor mele și anume de a mă convinge, în mod perceptiv, de existența materiei, ale cărei proprietăți sunt clare simțurilor mele, dar totodată inabordabile datorită orizontului meu limitat¹. Astfel, am putut trage o concluzie autentică asupra materiei expuse propriilor mele simțiri și investigații privind existența sa dar care în esență a rămas necunoscută pentru mine prin aspectul său subtil și rafinat. Am înțeles că natura este dirijată de o legislație amplă, cu o înțelepciune deosebită. Această legislație cuprinde în sine cele mai minuscule, cât și cele mai covârșitoare creații. Nimic din ceea ce ține

¹ Așa, de exemplu, materia din care este compus pământul, este înțeleasă de noi, însă scoarța terestră a fost cercetată nu până la adevărata ei adâncime, pentru că investigațiile interioare depășesc mijloacele omenești și ceea ce în mod normal este accesibil, devine inaccesibil, din cauza imposibilităților de examinare.

de creație nu a fost subordonat, până acum, unei alte voințe, decât lui Dumnezeu.

Am cunoscut doar parțial și superficial cea mai mare parte din legile naturii pentru ca mai apoi, din această cunoaștere (care constituie roadele unor eforturi de milenii și slava rațiunii umane), să ajung la concluzia absolută despre existența acelei Rațiuni nelimitate și Atotputernice (Rom. 1, 20) căci însăși natura cu voce tare vestește despre existența ei.

E natural faptul că în interiorul meu există noțiunea despre Dumnezeu însă aceasta nu poate fi nepercepută de conștiință și absorbită de suflet, chiar prin simpla examinare a naturii cu ochiul liber. Da! Ea este de nepătruns pentru mine! Și cu cât îmi doresc să mă implic mai mult și mai adânc, cu atât ea devine tot mai tainică pentru mine. Și trebuie să rămână astfel pentru că este o lucrare a Dumnezeului Nepătruns.

Același lucru îl reprezintă pentru mine și vasta întindere a bolții cerești, cu așezarea bine întocmită a imenșilor luminători. La fel se poate vorbi și despre firicelul de iarbă verde care se calcă cu neglijență în picioare. El absoarbe vlaga necesară din pământ, o prelucrează iar apoi își formează din ea particularitățile sale specifice: gustul, mirosul, culoarea, fructele; lângă acesta găsim un alt firicel, din același pământ, care a absorbit aceeași hrană, însă acesta posedă proprietăți radical diferite de primul, care se conduce conform altor legi. Și adesea, lângă un fruct gustos sau o floare cu bună mireasmă crește o plantă

în conținutul căreia se află otravă care provoacă moartea.

Printre lucrurile necuprinse creații mă văd și pe mine – omul. Cine sunt eu? De unde sunt? Care-i cauza aflării mele pe pământ? Care este scopul vieții mele pământești, a acestei călătorii scurte, istovitoare și extenuantă în raport cu tine însuși, în comparație cu veșnicia de lungă durată. Apar în această lume inconștient, fără a avea vreo contribuție la aceasta, ca mai apoi să plec din ea împotriva voinței mele, într-un mod nesigur și neprevăzut.

Apar și mă petrec împotriva voinței mele ca un captiv. Ba mai mult! Apar și dispar ca o creatură. Trăiesc pe pământ, necunoscându-mi viitorul. Nu știu ce se va întâmpla cu mine, peste o zi sau peste un minut. Totdeauna întâlnesc ceva neașteptat. Mereu mă aflu sub influența unor circumstanțe și situații de care sunt condiționat.

O viață petrecută în zadar te face pradă unor asemenea cugetări. Însă ele nu pot fi ascunse de Creator.

După expirarea termenului limitat al viețuirii mele pe pământ, ce se va întâmpla cu mine? Voi fi șters de pe fața lui? Voi dispărea în neștiință asemenea celorlalți oameni?

Modalitatea trecerii mele din viața pământească e înspăimântătoare și ea se numește moarte. Noțiunea de moarte este legată de cea a întreruperii existenței; însă, în interiorul meu există în mod involuntar convingerea că eu sunt nemuritor.

Mă simt nemuritor: și toate acțiunile mele vin în concordanță cu acest simțământ. Cei care mor acționează în acel moment ca niște trecători, ca unii care se strămută și nu ca unii care sunt sortiți unei totale dispariții.

Omul este o taină pentru sine însuși. Oare această taină va rămâne pecetluită și nu există nici un mijloc pentru a fi descoperită? Da! A pecetluit-o pentru om păcatul și căderea.

Omul este lipsit de adevărata discernere și cunoaștere. Atâta timp cât mă aflu în propria-mi cădere, tot atât și taina – adică omul – va rămâne pentru mine neexplicată, căci rațiunea mea stricată, bolnavă și orbită de minciună nu are capacitatea de a o descoperi. Îmi este neînțeles ce se petrece în sufletul și în trupul meu. Chiar și cunoștințele pe care le acumulez în momentul unei ample cercetări se dovedesc a fi insuficiente și în mare măsură greșite.

Înțelepții acestei lumi bântuie prin bezna iluziilor și rătăcirilor, atribuind învățaturii despre om un caracter plin de libertinism și deșertăciune, schimbând astfel adevărul prin tot felul de ipoteze și supoziții. În aceeași prăpastie a iluziilor și rătăcirilor nimeresc orbii conduși de alți orbi.

Taina – omul – se deschide în măsura accesibilă și benefică pentru noi de Dumnezeu Care a luat chipul omului, de Domnul nostru Iisus Hristos, „Întru care sunt toate visteriile înțelepciunii și ale cunoștinței ascunse” (Col. 2, 3).

Acumulată prin intermediul revelației dumnezeiești, cunoașterea despre om rămâne totuși relativă din cauza capacității noastre limitate și a existenței necesității în cunoaștere.

Dumnezeu ne învrednicește cu darul perceperii și cunoașterii necesar pentru pocăință, mântuire și fericire veșnică; dar motivul de bază al creării omului, condițiile existenței sale și în general întreaga lui făptură îi sunt cunoscute numai unicului Dumnezeu.

Acțiunile Atotputernicului Creator nu pot fi înțelese cu toată exactitatea nici chiar de creaturile raționale. Cunoașterea deplină și în totalitate a tuturor creaturilor o are numai Creatorul lor, adică Dumnezeu. Această cunoaștere se deosebește de cea care ne este specifică nouă prin distincția nesfârșitului.

Călăuziți de lumina cuvântului dumnezeiesc, emanată din Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, vă oferim – prin harul Duhului Sfânt – să cunoașteți învățătura despre om, în măsura sărăciei capacităților noastre, cât și a lipsei înaintării noastre duhovnicești.

Toate câte s-au supus de către rațiunea umană căzută, diavolească și mândră, dar care se consideră lucidă și bine cultivată, nu merită atenție și vor rămâne necomentate. Procedând astfel, vom urma Duhului Sfânt care a vestit creștinilor prin Sfântul Apostol Pavel: „Socotiți ca să nu vă fure pe voi cineva cu filosofia și cu înșelăciunea deșartă, după predania oamenilor, după stihiiile lumii și nu după Hristos”².

² Col. 2, 8; Cuviosul Macarie cel Mare, Convorbirea 49, 9.

Definirea omului

Cine este omul? La această întrebare le răspunde oamenilor Apostolul: „Sau ce însoțire este bisericii lui Dumnezeu cu idolii? Că voi sunteți biserica lui Dumnezeu celui viu, precum au zis Dumnezeu: Voi locui întru ei și voi umbla întru ei și voi fi lor Dumnezeu și ei îmi vor fi mie norod”.

Sfânta Scriptură îl numește pe orice om casă, locaș, vas. Acel om, care nu va voi să fie casă a lui Dumnezeu, va deveni casă și vas al păcatului și al Satanei. *„Iar când cel necurat va ieși din om, umblă prin locuri fără de apă, căutând odihnă și nu află. Atunci zice: mă voi întoarce în casa mea de unde am ieșit; și venind o află deșertală, măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât sine și intrând locuiesc acolo și fac cele de pe urmă ale omului aceuia mai rele decât cele dintâi”*.

Omul nu poate fi altceva decât ceea ce este prin creație; el nu poate să fie decât casă, locaș și vas. Omului nu-i este dat să petreacă doar cu sine însăși, în afara oricărei comunicări, căci pentru el este ceva neobișnuit și anormal, însă poate fi el însăși numai prin intermediul harului dumnezeiesc, și anume în momentul în care acesta este prezent și acționează. În absența lui, omul devine străin pentru sine însăși și – fără să vrea – se supune influenței duhurilor căzute pentru faptul că a înlăturat în mod conștient de la sine harul și a călcat scopul Creatorului.

Sf. Ap. Pavel privește cu o deosebită evlavie libertatea pe care Dumnezeu le-a oferit-o oamenilor pentru a înainta spre facerea binelui pe întreg parcursul vieții lor. *„Și voi înșivă ca niște pietre vii, vă zidiți casă duhovnicească, preoție sfântă, ca să aduceți jertfe duhovnicești, plăcute lui Dumnezeu prin Iisus Hristos”* (I Petru 2, 5; II Tim. 2, 20 – 21).

Dar același apostol privește realist și faptele care-l conduc pe om la săvârșirea răului, lucru pentru care afirmă: *„Iar în casă mare nu sunt numai vase de aur și de argint, ci și de lemn și de lut și unele sunt spre cinste, sfințit și de bună treabă stăpânului, spre tot lucrul bine gătit”* (2 Tim. 2, 20 – 21). Concluzia este aceea că, deși ne-a fost oferită libertatea, voia lui Dumnezeu rămâne neschimbată: *„Căci aceasta este voia lui Dumnezeu, sfințirea voastră, a vă feri pe voi de toată curvia, a ști fiecare dintre voi a-și stăpâni vasul său întru sfințenie și cinste. Nu întru patimă de poftă ca și păgânii, care nu cunosc pe Dumnezeu. A nu trece și a se lăcomi în lucru asupra fratelui său; de vreme ce răsplătitor este Domnul pentru toate acestea, precum și mai înainte am zis vouă și am mărturisit. Că nu ne-au chemat pe noi Dumnezeu spre necurăție, ci spre sfințenie. Drept aceea, cel ce defăimează, nu om defăimează, ci pe Dumnezeu care au dat Duhul său Cel Sfânt întru noi”* (1 Tes. 4, 3 – 8). Și astfel omul devine vas și lăcaș al Domnului, prin intermediul creștinismului amenajat și înfrumusețat prin „contribuția Duhului Sfânt”: *„Voi împreună vă zidiți spre locaș al lui Dumnezeu – zice Apostolul -, întru Duhul* (Efes. 2, 22). Importantă este pentru om satisfacerea scopului dumnezeiesc.

Important este pentru om atingerea capacităților care-i sunt oferite de Dumnezeu! În momentul facerii, aceste capacități i-au fost oferite omului ca un dar de la Dumnezeu care însă a fost pierdut după cădere. Însă, prin răscumpărare, a devenit iarăși dar dumnezeiesc.

„Pentru aceasta plec genunchele mele – scrie Sf. Ap. Pavel către Efeseni -, către Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos ca, cu putere să vă întăriți prin Duhul Lui întru omul cel dinăuntru [și] ca să locuiască Hristos prin credință întru inimile voastre” (Efes. 3, 14, 16, 17).

Demnitatea ne este dată și legitimată de Dumnezeu și respingerea demnității aduce după sine pieirea veșnică. „Rămâneți întru Mine și Eu întru voi – a zis Mântuitorul. Precum vița nu poate să aducă roadă de sine singură, de nu va rămânea în buciwm, așa nici voi, de nu veți rămânea întru Mine. Eu sunt buciwmul viței, voi vițele, cel ce rămâne în Mine și Eu întru el acesta aduce roadă multă, că afară de Mine nu puteți face nimic. De nu rămâne cineva întru Mine, se scoate afară ca vița și se usucă, și o adună pe ea și în foc o aruncă și arde” (In. 15, 4 – 6).

„Cel ce nu Mă iubește, nu păzește cuvintele Mele. Dar cuvântul pe care îl auziți nu este al Meu, ci al Tatălui care M-a trimis” (In. 14, 24).

Astfel s-au făcut biserici ale dumnezeirii toți aleșii lui Dumnezeu, cum zice despre sine Sf. Ap. Pavel: „Hristos trăiește întru mine” (Gal. 2, 20). Cei ce nu urmează calea lăsată de Dumnezeu nu sunt ceea ce ar trebui cu adevărat să fie.

„Pe voi înșivă vă ispitiți, de sunteți întru credință; pe voi înșivă vă cercați. Au nu vă cunoașteți pe voi că Iisus Hristos este întru voi? Fără numai de sunteți netrebnici” (II Cor. 13, 5).

Dacă omul nu este mulțumit cu menirea sa, atunci – zice apostolul – îl așteaptă necazuri. „Au nu știți că sunteți casa lui Dumnezeu, și Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi? De va strica cineva casa lui Dumnezeu, strica-l-va pe acela Dumnezeu – prin faptul că se va îndepărta de la el și omul va fi predat propriei sale stări căzute. Se va alătura cu îngerii căzuți și va fi supus îngropării veșnice în bezna arzândă a iadului – căci casa lui Dumnezeu sfântă este, care sunteți voi” - adică Biserica lui Dumnezeu este sfântă și această biserică suntem noi (I Cor. 3, 16 – 17). Nu numai sufletul, dar și „trupul vostru este locaș Duhului Sfânt ce locuiește întru voi pe Carele aveți de la Dumnezeu”, primit de la Taina Sfântului Botez, „și nu sunteți ai voștri? Că sunteți răscumpărați cu prețul Sângelui vărsat de Fiul lui Dumnezeu. „Proslăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu” (1 Cor. 6, 19 – 20). Bazându-ne pe aceste mărturii ale Duhului Sfânt, omul poate fi definit astfel: „omul este o Biserică îndumnezeită, creată de Dumnezeu cu trup și suflet”³.

³ Mt. 12, 43; Lc. 11, 24. Vezi explicația acestor învățături ale Evangheliei la Fericitul Teofilact al Bulgariei, la fel și în lucrarea „Cuvânt despre starea firească a omului în raport cu binele și răul”, Experiențe ascetice, vol. 2, ed. 1865.

Astfel le propunem tuturor fraților noștri, călugărilor și, în general, nevoitorilor creștini care doresc să urmeze calea nevoinței după lege, în conformitate cu voia lui Dumnezeu, să atragă atenția la felul cum am definit noi omul. Scopul principal pe care-l urmărim noi îl constituie indicarea și explicarea faptului cum trebuie făcută corect nevoința.

Roadă acestei nevoințe drepte, determinată de Duhul Sfânt, este o transformare a nevoitorului prin harul lui Dumnezeu, adică prin intrarea lui Hristos cu Tatăl și Duhul în Biserica Sa – omul.

„Cei ce nu simt sălășluirea lui Hristos în ei – a zis un oarecare mare părinte – sunt numiți de Sfânta Scriptură neiscușiți, adică care nu au experiență creștinească”⁴.

Sf. Ap. Pavel îi îndeamnă pe slujitorii lui Hristos către o nevoință dreaptă pe care o consideră ca o necesitate esențială: „Tu dar pătimește ca un bun viteaz al lui Iisus Hristos. Și deși se va lupta cineva, nu se încununează, de nu se va lupta după lege” (2 Tim. 2, 3– 5). Cert este faptul că învățătura Sf. Scripturi privind omul e vestită în unanimitate de părinții Bisericii Ortodoxe. „Suntem casă dumnezeiască, după cuvântul Evanghelic, Apostolic și al proorocilor” – a zis cuviosul Marcu Ascetul⁵.

Sf. Ioan Gură de Aur zice: „Harul Duhului Sfânt ne face pe noi, în cazul în care viețuim cu cucernicie și evlavie, biserici ale lui Dumnezeu. În

asemenea situație, creștinul are puțința să se roage oriunde. Nu ne putem asemăna cu iudeii de altădată a căror rugăciune era însoțită de o atmosferă socială încărcată de ritualuri. Dacă pe atunci cel ce dorea să se roage trebuia să vină la templu, să cumpere o turturea, lemne de foc, să-l cheme pe preotul slujitor, să se îndrepte către altar și multe alte cerințe, acum însă nu mai este nevoie de toate acestea pentru că oriunde te-ai afla îți este pregătit și altarul și preotul și jertfa deoarece tu însuși ești altar, preot și jertfă⁶.

„Căci voi sunteți biserica lui Dumnezeu Celui viu” (II Cor. 6, 16). Așadar, înfrumusețează această casă, alungă din ea orice gând păcătos, pentru a fi părtaș prețios al lui Hristos, pentru a fi templu al Duhului⁷.

„Căci altă temelie nimeni nu poate să pună afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Hristos” (I Cor. 3, 11). „Întru Care toată zidirea alcătuindu-se” (Efes. 2, 21). Privind lucrurile cu o deosebită atenție și claritate se vede că temelia nu poate fi pusă altfel decât printr-o trăire cucernică și plină de trezvie.

„Zidirea... crește întru locaș sfânt întru Domnul; întru care și voi împreună vă zidiți spre locaș al lui Dumnezeu întru Duhul” (Efes 2, 21 – 22). Ce fel de zidire este aceasta? Biserica – preconizată ca locaș al lui Dumnezeu. „Fiecare din voi este o biserică și

⁴ Cuviosul Marc Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 27.

⁵ Cap. 224, Cuv. Marcu Ascetul.

⁶ Sanct. Chrysost, p. 667; Sermo de Anna, Sf. Ioan Gură de Aur, *Operele*, vol. 4, p. 825.

⁷ Sanct. Chrysost. vol. I, p. 915, Contra Iudeii sermo VI. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Opere*, vol. I, p. 718.

anume o biserică în care se sălășluiește Domnul”⁸. Învățătura Sf. Ioan Hrisostom o găsim și în cuvintele Sf. Isaac Sirul, episcop al Ninivei și isihast în pustiul Mesopotamiei, iar mai apoi al Egiptului. El extrage această învățătură din experiențele sfinților asceți.

„Îndrăznesc să afirm – zice Sf. Isaac, urmându-l pe Sf. Ap. Pavel – că noi suntem Biserică a lui Dumnezeu. El ne îndeamnă să curățim pentru El această biserică, pentru că este curat și dorește să se sălășluiască în ea; să o sfințim pentru că și El este sfânt; să o înfrumusețăm cu fapte bune și bineplăcute lui Dumnezeu. Să o sădim cu lăsarea în voia lui Dumnezeu, cu rugăciunea adâncă și din toată inima, pe care este imposibil să o dobândim atunci când avem contact cu lumea și ne facem părtași la faptele ei⁹. Atunci sufletul va fi înzestrat de norul slavei dumnezeiești și lumina măreției Sale va răsări în adâncul inimii”¹⁰. Cerul va fi înlăuntrul tău dacă vei fi curat și acolo vei vedea îngeri de lumină împreună cu Stăpânul lor. Bogăția celui înțelept și smerit este înlăuntrul său. Ea este Dumnezeu¹¹. Biserică plină de har este acel care se contopește cu Dumnezeu și stă cu grijă la judecata Lui. Ce înseamnă să fii cu grijă la judecata Lui? Nimic altceva decât să cauți, neîncetat,

⁸ Sanct. Chrysost, vol. 12, p. 14, Sfântul Ioan Gură de Aur, Opere, vol. 11, p. 50.

⁹ Probabil se are în vedere participarea doar cu inima dar și această participare e suficientă pentru ca din inimă să fie scoasă rugăciunea cea lucrătoare. Și, pentru a dobândi o rugăciune nerisipită, trebuie să ne punem neazurile în grija Domnului cu toată credința.

¹⁰ Cuvântul 68.

¹¹ Cuvântul 8.

toate mijloacele de a-L cunoaște pe El¹², având mereu păreri de rău din cauza firii noastre neputincioase care nu ne permite să ajungem la desăvârșire. Să ne îngrijim totodată și de felul cum să menținem în noi neîntrerupt gândul la Dumnezeu¹³, cum a zis fericitul Vasile. Rugăciunea concentrată, nerisipită, creează în suflet voia vădită a lui Dumnezeu. Prin aceasta se explică sălășluirea lui Dumnezeu în om, când Domnul, prin permanenta lui chemare, își face loc în inima omului¹⁴.

Sfântului Isaac i s-a adresat o întrebare: „În ce constă totalitatea felurilor de nevoință personală, inclusiv a tăcerii, ca mai apoi nevoitorul să poată realiza că el a dobândit desăvârșire în trăire?”. Marele părinte ne-a oferit un astfel de răspuns, car se poate da numai în baza unei adânci experiențe în asceză: „În faptul că nevoitorul trebuie să ajungă la starea de continuă rugăciune”. Cel ce a ajuns la aceasta a dobândit și înalta treaptă a virtuților, făcându-se locaș al Duhului Sfânt. Cine însă nu a primit în sine harul Mângâietorului¹⁵, acela nu poate să petreacă liber în rugăciune. „*Singur Duhul se roagă pentru noi cu suspinuri negrăite*” (Rom. 8, 26). Atunci rugăciunea din suflet ne este întreruptă și în timpul

¹² Se preamărește Dumnezeu de către om atunci când omul petrece într-o supunere totală față de voia Lui.

¹³ Gândul la Dumnezeu constă în rugăciunea neîncetată. Vezi în vol. 2, *Experiențe ascetice*.

¹⁴ Cuvântul 89.

¹⁵ Înțelesul acestui cuvânt servește ca o aluzie atât la cei ce sunt străini harului dar și-l atribuie, cât și la cei care consideră prezența harului o înșelăciune diavolească care s-a strecurat în ei.

somnului și când ești treaz, indiferent de faptul că mănânci, bei sau faci altceva, chiar și în timpul celui mai adânc somn, miresmele acestei rugăciuni se emană cu ușurință din inimă. Atunci rugăciunea nu se îndepărtează de la lucrător ci este permanent în el și cu el, chiar dacă ea, pentru scurt timp, încetează aparent totuși în mod tainic ea slujește înlăuntrul lui¹⁶.

Adesea Cuviosul Macarie cel Mare, în adâncile sale convorbiri cu creștinii mai sporiți, se adresează pentru explicarea rolului deosebit al omului oferit de Creator. El întotdeauna își exprimă părerea despre om că acesta este un locaș, un templu, un vas pe altarul dumnezeiesc. „*A binevoit Tatăl ceresc să se sălășluiască în cel ce va crede în El și va cere de la El*” (In. 14, 21 – 23). Așa a voit nemărginita milostivire a Tatălui! Așa a convenit nepătrunsa dragoste a lui Hristos! Așa este voința nespusă a harului dumnezeiesc¹⁷! Omul lăuntric este o ființă vie care are un chip al său; omul lăuntric este asemănător omului exterior (atunci când omul este luminat de lumina harului dumnezeiesc, chipul său îl trădează

¹⁶ Cuvântul 21. Sfântul Isaac, în unanimitate cu alți părinți (Cuvânt 1, 84), ne învață că Hristos pătrunde în inimile noastre prin Taina Sfântului Botez exact ca și sămânța în pământ. Acest dar este perfect prin sine însuși, depinde de modul nostru de viață și de dezvoltare sau îl prăbușim. Din această cauză, darul radiază cu toată plinătatea numai în acei care lucrează poruncile Evanghelice și pe măsura acestei lucrări. Vezi Cuviosul Marcu Ascetul, „*Cuvânt despre botez*”, cap. IV, V, VII; „Cuvânt despre starea firească a omului în raport cu binele și răul”, *Experiențe ascetice*, vol. 2.

¹⁷ Convorbiri 18, cap. 6.

prin faptul că fața sa este iradiată de acea lumină – n. trad.). Acesta este un vas minunat și scump, pentru că Dumnezeu a binevoit a pune mai mult în el decât în celelalte ființe¹⁸. Altarul dumnezeirii este rațiunea noastră și invers, rațiunea noastră este dumnezeire și duh. Asemenea cu aceasta, în momentul călcării poruncii de către Adam în inimă, în trup și în rațiune ca și pe prestolul său s-a așezat satana, începătoriile și puterile întunericului.

Pentru a distruge această împărăție a venit Dumnezeu, primind trup din Fecioară și a scos duhurile răutății din cei în care se sălășluiseră. Dumnezeu a curățit conștiința și a făcut altar rațiunea, gândurile și trupul¹⁹. Ființei noastre i s-a oferit posibilitatea de comunicare în mod egal. Faptul că omul este liber să aleagă comunicarea în mod egal. Faptul că omul este liber să aleagă comunicarea cu diavoli și duhurile viclene îl face să devină loc al satanei. În schimb, dacă omul își dorește o comuniune cu îngerii și Duhul Sfânt, ființa sa se transformă în Biserică a acestuia. Așadar, fraților, cercetați-vă conștiința; cu cine comunica ea, cu îngerii sau cu demonii? A cui Biserică și locaș sunteți: al lui Dumnezeu sau al diavolului? Cu ce fel de comoară vă este umplută inima, cu cea a harului sau cu cea satanică? Așa cum o casă plină de mirosuri urâte și de stricăciune trebuie curățită definitiv pentru ca mai apoi să fie înfrumusețată și

¹⁸ Convorbiri 16, cap. 7.

¹⁹ Convorbiri 6, cap. 5.

bine înmiresmată cu tot felul de miresme, așa și noi trebuie să ne curățim inimile ca în locul satanei să vină Duhul Sfânt și să se sălășluiască în sufletele noastre creștine²⁰.

Sufletele care caută să fie luminate de Duhul Sfânt se alătură de Dumnezeu cu toată dragostea, locuiesc cu El, se roagă în El, spre El își îndreaptă toate gândurile lor ignorând restul plăcerilor acestei lumi. Pentru aceasta ele se învrednicesc să primească mirul harului dumnezeiesc. După aceasta ele își pot petrece viața în continuare fără obstacole fiind întru toate supuse și bineplăcute Mirelui Ceresc.

Însă sufletele care petrec supunându-se firii proprii, căzute târându-și cugetele pe pământ și fiind preocupate mereu de grijile pământești au o rațiune care locuiește într-o țară îndepărtată. Ba mai mult decât atât – și ceea ce este și mai grav – este faptul că fiind înșelate de înalta părere de sine și persistând asupra ei, ele se acceptă pe sine, fiind înfrumusețate cu rațiunile trupești și nu duhovnicești²¹, și se consideră adevărate mirese ale Mirelui Ceresc.

În realitate, aceste suflete nu le putem considera ca fiind născute de sus, din motivul că nu au primit mirul bucuriei²². Casa în care nu trăiește Stăpânul se găsește în întuneric și mizerie și, părăsită fiind, se umple de murdărie și miros greu. Așa este și

cu sufletul în care nu locuiește Domnul împreună cu îngerii: se umple de întunericul păcatului și de patimi murdare și josnice.

Vai de acel drum pe care nimeni nu merge, pe care nu poți să auzi vreo voce omenească, căci un astfel de drum se transformă într-o adunătură de fiare!

Vai acelui suflet în care nu vine Dumnezeu și nu alungă cu glasul Său fiarele - duhurile răutății!

Vai acelei case în care nu locuiește Stăpânul ei!

Vai de acel pământ căruia îi lipsește lucrătorul ca să-l lucreze!

Vai de corabia care nu are cârmaci! Ea va fi zdrobită și va pieri de valurile mării și de furtuni!

Vai de sufletul care nu-L are în sine pe adevăratul cârmaci, Hristos! Aflat în marea tristă și învolburată a acestei lumi și fiind cuprins de valurile ispitelor și duhurilor rele va cădea într-o stare dezastruoasă și până în sfârșit acest suflet va fi sortit pieirii.

Vai de sufletul care nu-L are în sine pe Hristos, Care să-l refacă cu atâta grijă, ca mai apoi să aducă roadele Duhului pline de har! Căci fiind părăsit, el se acoperă cu spini și pălămidă și în sfârșit va fi înghițit de foc.

Vai de sufletul în care nu locuiește Domnul Hristos, căci fiind părăsit, se umple de duhoarea păcatelor și se face locaș al patimilor²³.

²⁰ Convorbiri 27, cap. 19.

²¹ Adică adevăruri ale înțelepciunii trupești sau a omului vechi, îndepărtat de Dumnezeu. Domnului îi este plăcut numai adevărul evanghelic.

²² Convorbiri 4, cap. 6.

²³ 2 Petru 3, 10: „Va veni ziua Domnului ca un fur noaptea, întru care cerurile cu sunet vor trece, stihiiile arzând se vor strica și pământul și cele de pe dânsul lucruri vor arde“.

Crearea lumii

Conform noțiunii pe care i-o atribuim ființei umane, noi avem intenția de a prezenta, cu propriile noastre puteri, minunata arhitectură a acestui templu cuvântător al lui Dumnezeu; intenționăm a trasa istoria lui duhovnicească de la creație și până la sfârșitul lumii; omul în sine însuși, precum și istoria lui vor arăta prin fapte convingătoare că acel rol care îi este atribuit de Cuvântul lui Dumnezeu este unic și nu cel pe care și-l atribuie omul singur.

Omul este creat de Dumnezeu. O dată cu facerea omului, Creatorul a finisat întreaga creație adică a lumii văzute și nevăzute. Înainte de a purcede la crearea ultimei ființe în care a voit să se îmbine cele două lumi, văzută și nevăzută, a pregătit pentru această ființă un locaș, și anume pământul.

El a creat din nimic, doar cu Cuvântul. Din ființele create mai înainte a creat noi ființe – doar cu Cuvântul. Și pentru acest înțelept Creator, cugetarea sau gândirea este de prisos; pentru Atotputernicul Creator, munca de înființare a fost de prisos. Totul a apărut dintr-un gând și din Cuvânt: „*Să laude numele Domnului. Că El au zis și s-au făcut; el au poruncit și s-au zidit*” (Ps. 148, 4 – 5). La auzirea glasului dumnezeiesc au apărut cerul, pământul, luminătorii cerești, apele s-au separat de uscat și mai apoi pământul s-a acoperit cu verdeață, unde au început

să viețuiască animalele. Pământul creat, înfrumusețat și binecuvântat de Dumnezeu nu avea nici o lipsă. Era plin de finețe. „*Și au văzut Dumnezeu toate câte au făcut și iată erau bune foarte*” (Fac. 1, 31). Astăzi pământul apare privirilor noastre sub un alt aspect. Noi nu știm cum a fost pământul în starea sa pură și feciorelnică; noi îl cunoaștem în starea de blestem, sortit arderii²⁴, însă el a fost creat pentru veșnicie. Inspirat de Duhul Dumnezeiesc, autorul Facerii zice că pământul, în starea sa inițială, nu avea nevoie să fie refăcut (Fac. 2, 5) căci pe el creșteau în cantități foarte mari grânele, legumele, fructele și toate verdețurile, nefiind alte culturi dăunătoare; plantele nu erau afectate de boli și nu piereau deoarece bolile, neghina și, într-un cuvânt, pieirea, au venit după schimbarea pământului, în urma căderii omului, de aici reieșind și concluzia din cele spuse de către Domnul lui Adam în momentul izgonirii lui din Rai: „*Spini și pălămidă va răsări...*” (Fac. 3, 18).

În momentul facerii totul era minunat, totul avea o acțiune benefică, totul era destinat către o viață nemuritoare și fericită a viețuitorilor. Clima nu se schimba, vremea era permanent aceeași: senină și bine întocmită. Nu erau ploi, apele izvorând din pământ și hrănindu-l (Fac. 2, 5 – 6). Animalele și toate celelalte ființe viețuiau într-o strânsă armonie și se hrăneau cu verdețuri (Fac. 1, 30). Mânia lui

²⁴ 2 Petru 3, 10: „*Va veni ziua Domnului ca un fur noaptea, întru care cerurile cu sunet vor trece, stihile arzând se vor strica și pământul și cele de pe dânsul lucruri vor arde*”.

Dumnezeu a schimbat pământul: „*blestemat să fie pământul întru lucrurile tale*” (Fac. 3, 17) i-a zis El omului care a călcat porunca Sa. Și faptul că pământul a fost lipsit de binecuvântare s-a arătat prin dezacordarea totală și imediată a lui, prevestind prin aceasta arderea sau distrugerea; ardere care a fost o necesitate naturală și firească. Pământul a fost blestemat: au început să sufle vânturile, să se dezlănțuie furtunile, să scânteieze fulgerele, să lovească tunetele; au apărut ploile, ninsoarele, inundațiile și cutremurele. Animalele au pierdut simțul supunerii și a dragostei față de om, care la rândul său a pierdut supunerea și dragostea față de Dumnezeu. Acestea au început să se învrăjbească și să-și schimbe atitudinea față de om. Unele le-a supus forțat și au fost ținute în această stare doar astfel, pe când cu altele au început să fie într-o vrajbă de neîmpăcat și într-o războire morală. Foarte puține specii a rămas fidele față de om, ca un trist exemplu al dragostei care a fost la început. Dar marea majoritate s-au depărtat și s-au ascuns de om în pădurile dese, în stepele întinse, în crăpăturile munților și în peșterile întunecoase. Au început astfel să arunce priviri sălbatice și dușmănoase la fostul lor stăpân, atunci când se întâlnesc pe neașteptate, văzând în acesta un infractor și un dușman al lui Dumnezeu; și astfel ele ori fug, ori se aruncă asupra lor să-l sfâșie. Și așa s-au stricat relațiile dintre ele, dușmănindu-se reciproc. Simțind schimbarea care s-a produs în ființa lor, supusă blestemului, și care a afectat întreg pământul, au renunțat la hrana care a

fost prevăzută pentru ele, s-au răsculat una împotriva alteia și au început să se mănânce.

Moartea la care au fost sortiți strămoșii noștri pentru păcatul săvârșit, pe care au simțit-o în suflet și în trup, în urma retragerii harului dumnezeiesc, dar a căror urmări vădite nu le-au văzut, au realizat-o și au priceput-o de fapt, de la fiare.

Primele omoruri, fără îndoială, au fost săvârșite de animale, apoi însuși omul a început a ucide din animale pentru a le aduce jertfă (Fac. 4, 4). În sfârșit, a apărut și uciderea între oameni, înfăptuită de fratele răzvrătit asupra fratelui drept (Fac. 4, 8). Până la căderea în păcat, în lume nu a existat moartea. Ea a intrat în lume prin păcat (Rom. 5, 12) și cu o rapiditate fulgerătoare a cuprins această lume, a condamnat-o și a distrus-o fără remediu. Distrugerea lumii a devenit o necesitate și este o urmare firească din cauza faptului că ea suferă de o boală incurabilă. În ultima zi a existenței acestei lumi, va arde pământul vechi, vor dispărea luminătorii cerești de la locul lor, ca roadele smochinului căzute de la vânt iar cerul se va strânge ca o haină și va dispărea (2 Petru 3, 10; Apoc. 6, 14). Cele mai mici proprietăți ale stării dintâi ale pământului, păstrate în cartea Facerii, ne arată cât de mare și cât de tristă schimbare s-a produs cu pământul în urma căderii omului. Mai sus am amintit și de lumea cea văzută și cea nevăzută²⁵, aceasta fiind doar o noțiune relativă. Ea s-a format în noi datorită acestei stări de cădere în

²⁵ Crearea lumii este descrisă în cartea Facerii, cap. 1 și 2.

care ne aflăm. Și este foarte firesc să numim o parte din lumea creată de Dumnezeu – văzută, și pe cea pe care nu o vedem – nevăzută. În esență, o asemenea delimitare nu există²⁶. Lumii nevăzute îi atribuim îngerii și acea parte a universului, care slujește drept locaș pentru ei. Autorul Facerii nu zice nimic de crearea îngerilor, dar în Sfânta Scriptură se vede clar că ei au fost creați înaintea lumii văzute.

Descrierea creației lumii se include în mod unic în descrierea creării lumii văzute. Această descriere este la fel de relativă. În descrierea creării acestei lumi se vorbește despre lucrurile lumii materiale – nu numai în raportul lor cu omul și pământul – aceste lucruri aflându-se în afara pământului. Duhul Sfânt ne va mărturisi despre creație doar atât cât va fi necesar trebuinței noastre și nu atât cât dorește curiozitatea orgolioasei și îngâmfatei noastre rațiuni care face abuz de cunoaștere. Astfel, ni se mărturiseste despre luminătorii cerești cum că ei sunt creați cu scopul *„ca să lumineze pe pământ și să despartă între zi și noapte. Și să fie spre semne și spre vremi și spre zile și spre ani. Și să fie spre luminare întru tăria cerului, ca să lumineze pe pământ”* (Fac. 1, 14 – 15).

Cuvântul lui Dumnezeu ne oferă cunoștințele necesare pentru viețuirea în lume. Iar această

viețuire în Domnul îl face pe om locaș al Duhului Sfânt, Care îl învață pe acest vas cuvântător, știința înaltă a adevărului dumnezeiesc. Acest Duh Sfânt nu poate fi conceput și totodată specific rațiunii trupești și sufletești (In. 16, 12 – 13; 1 Cor. 2, 13 – 14).

Crearea lumii a durat șase zile și s-a sfârșit cu facerea omului.

²⁶ Simțurile fericiților bărbați, înnoiți de Duhul Sfânt, sunt mult mai dezvoltate decât la ceilalți bărbați, înnoiți de Duhul Sfânt, sunt mult mai dezvoltate decât la ceilalți oameni care se află în starea de cădere. Chiar și unele mijloace tehnice, așa cum sunt lunetele, telescoapele, microscopul etc. răspândesc puterea simțurilor și fac să fie văzut ceea ce, în starea noastră obișnuită, este de nevăzut.

Crearea omului

Dumnezeu a creat omul după *chipul* și *asemănarea* Sa. Prin cuvântul *chip* trebuie înțeles că însăși ființa umană este o copie din ființa lui Dumnezeu; iar prin *asemănare* este exprimată coincidența nuanțelor chipului sau a calităților lui. Probabil că chipul și asemănarea, unite împreună, constituie o deplină asemănare și – contrar cu aceasta – pierzând sau denaturând asemănarea, se încalcă întreaga demnitate a chipului. Dumnezeu a creat omul după chipul și asemănarea Sa, l-a creat cu perfecțiunea chipului Său. Omul a fost amprenta lui Dumnezeu, nu numai după ființa sa, dar și după calitățile lăuntrice – după înțelepciune, după noblețe, după curățenia sacră, după statornicie în bunătate. Indiferent de faptul că era limitat, răul sau lipsa nu aveau loc în om, era perfect pentru că avea deplina asemănare cu Dumnezeu.

Plinătatea asemănării era necesară pentru ca omul să corespundă destinației sale – aceea de a fi Biserica a atotperfectiunii dumnezeiești. Mentea omului trebuie să fie asemenea cu cea a lui Dumnezeu (1 Cor. 2, 16), vorbele lui – asemenea Cuvântului lui Dumnezeu (2 Cor. 13, 3), duhul lui să fie unit cu Duhul lui Dumnezeu (1 Cor. 6, 17), calitățile lui să fie asemenea cu cele ale lui Dumnezeu (Mt. 5, 48). Sălășluirea lui Dumnezeu în om este o strânsă unire a omului cu Dumnezeu:

omul – creatura – se face părtaș firii dumnezeiești (2 Petr. 1, 4). Omul ce a atins această stare se numește dumnezeu după har. Către această stare suntem chemați cu toții de către Creator din momentul facerii prin strămoșii noștri, precum a zis Însuși Creatorul: „*Eu am zis: «Dumnezei sunteți»*” (Ps. 81, 6). În această stare s-a aflat și strămoșul nostru, imediat după crearea lui, așa că, cuvintele spuse despre femeie, de către Mântuitorul, sunt cu adevărat dumnezeiești (Fac. 2, 24; Mt. 19, 4 – 5). Sfânta Scriptură îl prezintă pe Dumnezeu, sfătuindu-se cu Sine Însuși, înainte de a-l crea pe om. „*Să facem om* – a zis în mod nepătrunsa dumnezeire – *după chipul nostru și după asemănare și să stăpânească peștii mării și păsările cerului și dobitoacele și tot pământul și toate vietățile cele se târăsc pe pământ... și tot pământul*” (Fac. 1; 26 – 29).

În aceste cuvinte, premergătoare minunatului chip al lui Dumnezeu, adică omului, se descoperă Sfânta Treime. Dumnezeiasca sfătuire a premers atât creării omului – bărbat, cât și creării omului – femeie. „*Și au zis* – spune Sfânta Scriptură – *Domnul Dumnezeu: nu este bine să fie omul singur, să-i facem ajutor asemenea lui*” (Fac. 2, 18). Femeia, asemenea bărbatului, este făcută după chipul și asemănarea lui Dumnezeu; crearea ei, ca și crearea bărbatului, a fost consfințită de sfătuire, sfat în care apar Trei Fețe ale Unui singur Dumnezeu, care proclamă vestitul *să facem*. Aici se arată unica voință și egalitatea Fețelor Preasfintei Treimi care lucrează nedespărțit. Trinitatea Sfintei Treimi, prin Unitatea Ființei

Dumnezeiești și-a pus amprenta pe chipul lui Dumnezeu – omul – cu o claritate uluitoare. Pentru că bărbatul este reprezentant al omenirii, Sfânta Scriptură ne vorbește despre el atât în momentul așezării omului în rai, cât și a izgonirii lui de acolo (Fac. 2, 15; 3, 22 – 24), deși din Scriptură se vede clar că în toate circumstanțele a participat femeia. Ea își are rolul său ca om și ca chip al lui Dumnezeu: „Și a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l-au făcut pe dânsul: bărbat și femei i-au făcut pe ei” (Fac. 1, 27).

Trupul și sufletul

Poziția Creatorului în momentul creării omului – bărbat este prezentată în Sfânta Scriptură astfel: „Și au făcut Dumnezeu pe om, țărână luând din pământ și au suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu” (Fac. 2, 7).

Acest chip al creării omului arată că el este ființa cea mai perfectă și cea mai apropiată de Dumnezeu. Omul se formează nu printr-o acțiune unică, așa cum au fost create celelalte ființe, ci se formează și se zidește treptat. Pentru a forma cerul, pământul, marii luminători, nenumăratele plante și animale, Creatorul lumii a folosit doar Cuvântul Său. Același Creator, când a făcut omul, ni se arată la început cugetând în Sine Însuși iar apoi acționând, creând trupul, iar mai apoi dând suflare de viață. Din acest act al creației observăm că trupul omului este incomparabil superior decât toate celelalte corpuri iar sufletul este incomparabil cu suflarea animalelor făcute din pământ după porunca Creatorului (Fac. 1, 24). Dar primul început al omului este țărâna. Gândul despre acest început ar trebui să ne slujească ca un nesecat izvor de smerenie.

Sufletul, de la prima sa acțiune în om care mărturisește despre prezența lui în om, se numește *suflare de viață*. Însăși faptul dării acestei suflări se raportează feței ca fiind acea parte a trupului care servește drept oglindă a sufletului și exprimă

caracterul acțiunilor și al simțurilor lui. Tot omul se numește *suflet viu* deoarece în momentul unirii sufletului cu trupul el devine o singură ființă compusă din trup și suflet, ființă în care sufletul are cea mai mare preponderență²⁷. Trupul este locaș al sufletului, este ca o platoșă, ca o armă care-l protejează. Așa îl numesc Sfinții Părinți și Sfânta Scriptură. Cei doi mari apostoli îl numesc cor (2 Petr. 1, 13 – 14; 2 Cor. 5, 1 – 4). Trupul este deci haina dar și arma sufletului, „iar sufletul se înconjoară și se îmbracă cu membrele trupului” - zice Macarie cel Mare²⁸.

„Sufletul – spune Sf. Ioan Damaschin – acționează prin intermediul trupului ca organism și transmite viață, creștere, simțire și putere de a naște”²⁹. El, adică sufletul, folosește trupul drept armă. Această noțiune despre raportul dintre suflet și trup este firească, căci ea reiese din nenumăratele experiențe ale vieții precum și din însăși simțirea noastră. Popoarele idolatre susțineau că sufletul uman constituie o parte din Dumnezeu. acesta era un gând plin de înșelăciune și foarte periculos care includea în sine o hulă! Am constatat că ar fi mai bine să-l dezvăluim și să ne concentrăm atenția asupra lui pentru a-i proteja pe frații noștri deoarece mulți din membrii societății noastre, luând

unoștință din cartea Facerii cu faptul că Dumnezeu *suflat în fața omului suflare de viață*, susțin niște idei eripite și nechibzuite, privind dumnezeirea sufletului omenesc după însăși crearea lui, conform ființei au naturii sale. Sfânta Scriptură mărturisește clar că omul este deplina creație a lui Dumnezeu (Fac. 1, 27; At. 19, 4). „*Mâinile tale m-au făcut și m-au zidit*” (Ps. 118, 73) – strigă în rugăciune această ființă conștientă Creatorului său, sub influența Duhului Sfânt. Dumnezeu este unicul care are puterea de a-i descoperi omului începutul său, precum și chipul acestui început. Desigur că această strigare, urmată de rugăciune - strigare de fapt a sufletului care trăiește pentru sine și pentru trupul în care se află – nu este numai o strigare a trupului.

Biserica Ortodoxă din Apus a recunoscut în om ființa care este creată din suflet și trup. Ea este apabilă și prin suflet și prin trup să fie părtașă ființei dumnezeiești și să fie Dumnezeu după har. Sfântul Macarie zice: „Din nemăsurata Sa milostivire, Dumnezeu se dă pe Sine Însuși credincioșilor, ca mai apoi, aceștia, într-o vreme cât se poate de scurtă, să-L înțelegă; El, Dumnezeul nostru, își dorește să se arăteze în trupul omului pentru a-l face Să-și găsească locaș!

Precum Dumnezeu a creat cerul și pământul, ca omul să locuiască în ele, așa a creat trupul și sufletul, drept locaș Să-și, pentru a putea trăi și de a se înlesni în acest trup, precum în a Sa casă împreună cu minunata Sa Mireasă și anume cu sufletul. „*Că am logodit* – zice Apostolul – *unui bărbat, fecioară*

²⁷ Ideile acestui articol sunt preluate din comentariile făcute la cartea Facerii a Preasfințitului Mitropolit Filaret al Moscovei.

²⁸ Cuvântul 5, cap. 6

²⁹ „O descriere exactă a Credinței ortodoxe”, vol. 2, cap. 12, Despre om.

curată să vă pun înaintea lui Hristos" (2 Cor. 11, 2). Și iarăși: „a cărui casă suntem noi" (Evr. 3, 6). Precum bărbatul le așează pe toate cu bună rânduială în casa lui, așa și Domnul în casa Sa, care este sufletul și trupul, adună și așează bogăția cea cerească. Nici prea înțelepții, prin marea lor înțelepciune, și nici învățații cu rațiunea lor nu pot înțelege tainele sufletului sau să spună cum viețuiește el în afară de cei cărora, prin Duhul Sfânt, li se descoperă, și se dă puțința de a pătrunde și a-i cunoaște tainele. Însă tu cugetă, înțelege și auzi că el este. Unul este Dumnezeu, iar el este robul; unul este Creatorul, iar el este creatura; unul este Făcătorul, iar el este făptura și nu este nici un fel de asemănare între *ființa* acestuia cu cea a Domnului. Însă Domnul, din nemărginita, nespusa și necuprinsa Sa dragoste și milostivire, a binevoit să creeze această *ființă* duhovnicească, înțeleaptă și neprețuită, pentru a și-l alege drept locaș, precum zice și Scriptura: „*să fim... începătură... a zidirilor Lui*" (Fac. 1, 18), întru înțelepciune și comuniune cu El, și fecioară neprihănită³⁰.

Sfântul Ioan Damaschin, scriitor din sec. al VIII-lea, în cartea sa „*O descriere exactă a credinței ortodoxe*", a cules opiniile Sfinților Părinți mai renumiți despre subiectele Teologiei Ortodoxe. Prezentând aici învățătura despre suflet, aducem în față și învățăturile Sfântului Grigorie Teologul, Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Maxim Mărturisitorul și

altor mari dascăli ai Bisericii. „Dumnezeu – zice Sf. Ioan – a creat natura pe care o înțelegem cu rațiunea, adică pe îngeri și toate puterile cerești, a căror ființă, fără îndoială, este rațională și fără trup, în raport cu substanța, care are calitate inferioară. Ființa dumnezeiască, unică în propriul său sens, este imaterială și fără trup. Dumnezeu a creat încă și natura simțitoare, adică cerul, pământul și tot ce se află între ele.

Dar a fost necesar să apară și făptura. Aici, prin expresia *a fost necesar*, eu înțeleg voia Creatorului, pentru că ea este cea mai desăvârșită lege. Așadar, dintr-o materie văzută și una nevăzută, Dumnezeu, cu mâinile Sale, a creat omul după chipul și asemănarea Sa; trupul l-a luat din pământ, iar sufletul – înzestrat cu rațiune și sentiment - i-a fost transmis printr-o suflare a Sa. Deci sufletul și trupul au fost create împreună.

Dumnezeu l-a creat pe om fără de păcat, drept, iubitor de bine, străin de orice grijă și întristare, înzestrat cu toate virtuțile, bogat în toate bunătățile, ca o a doua lume – (în lumea mare se găsește cea mică), ca un înger care i se închină lui Dumnezeu, creat dintr-un amestec de două materii (văzută și nevăzută – n. trad.), un contemplator al creației văzute, pătrunse cu mintea, împărat a toate câte sunt pe pământ, dar care se supun Supremului Împărat și tot supus celor cerești și pământești, celor vremelnice și nemuritoare, văzute și pătrunse de rațiune, ca ceva intermediar, între măreț și josnic. A creat astfel duh și trup: duhul pentru a primi harul, iar trupul spre

³⁰ Convorbiri 49, cap. 4.

împiedicare a mândriei. Duhul pentru a fi statornic și să-L proslăvească pe Binefăcătorul său, iar trupul pentru suferință, ca suferind să înțeleagă că nu trebuie să se înalțe.

Acea „suflare” care a contribuit la întruchiparea lui Dumnezeu, în momentul reînvierii omului, este de fapt „suflarea” care a contribuit la crearea sufletului omenesc din timpul Facerii.

Domnul nostru Iisus Hristos, săvârșind răscumpărarea noastră³¹, și pregătind omenirea pentru a primi Duhul Sfânt, a stat în mijlocul ucenicilor după Învierea Sa, a suflat peste ei și le-a zis: „*Luați Duh Sfânt* (In. 20, 22), Care a coborât peste ei din cer, ca o puternică suflare de vânt venit cu putere (Fap. 2, 20). Prin această a doua suflare vedem că și în cazul primei suflări a avut loc pogorârea Duhului Sfânt. Peste suflet, în momentul creației lui, s-a revărsat Harul Dumnezeiesc. Aceasta ne-o dovedesc cu convingere că celelalte evenimente care au urmat după crearea primului om. Sfântul Macarie cel Mare zice: „Precum Duhul lucra prin prooroci, îi învăța, se sălășluia în ei așa și în conștiința lui Adam³², când acesta voia, era cu El și-l învăța.

Pentru el era Cuvântul și atât cât a păzit porunca, i-a fost prieten lui Dumnezeu³³. Pentru a crea femeia, Dumnezeu a adus asupra lui Adam un

somn greu. În momentul acestui somn neobișnuit, Domnul a luat una din coastele sale, a făcut femeie și i-a dat-o lui Adam. Chiar dacă coasta a fost luată în timpul acelui somn greu, Adam a aflat imediat de crearea femeii sale, luminat fiind de Duhul Sfânt care locuia în el. „*Iată, a zis el – acum os din oasele mele și trup din trupul meu, aceasta se va chema femeie, pentru că din bărbatul său s-a luat. Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe muma sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup*” (Fac. 2, 23 – 24). Prin aceste cuvinte spuse lui Adam, a fost pronunțată legea – în numele lui Dumnezeu – pentru viața de familie a oamenilor, după cum a confirmat-o Însuși Dumnezeu Întrupat.

Prin faptul că femeia a fost luată din bărbat, avem un exemplu că neamul omenesc se înmulțea până la căderea lui fără patimă. Când a fost luată femeia din coasta lui Adam, în acel moment, el nu a fost supus vreunui simțământ care să-i afecteze curăția; el se afla într-o stare de somn greu pe care Dumnezeu a adus-o asupra lui. O astfel de stare o pot avea numai oamenii purtători de har. Noi nu putem să dăm vreo explicare a înmulțirii neamului omenesc, din bărbat și femeie, până la cădere, afică a înmulțirii care a fost instituită înainte de cădere. Însă afirmăm cu probabilitate că o astfel de înmulțire ar fi putut să se petreacă în toată plinătatea nestrăciunii și a curăției. În locul plăcerii trupesti și dobitocești, ar fi trebuit să fie o plăcere sfântă și duhovnicească. În ce chip s-ar fi petrecut aceasta nu știu, din cauză că nu ni s-a descoperit și nici nu simțim crezând că pentru Dumnezeu a fost ușor atât să îngăduie

³¹ În baza notelor fericitului Teofilact al Bulgariei.

³² Astfel se numește primul om. În limba ebraică – din care este tradus acest cuvânt – el este un substantiv comun: Adam înseamnă „om” – în general.

³³ Convorbiri 12, cap. 8.

cunoscutul fel de înmulțire cât și să fi instituit și un alt fel. Aici, când am pomenit de felul știut, am folosit cuvântul *a îngăduit*. Da! Acest fel este anume îngăduit de Dumnezeu pentru că e trista urmare a căderii noastre și un semn al îndepărtării lui Dumnezeu de la noi. Noi ne naștem deja omorâți de păcat: „*În fărădelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea*” (Ps. 50, 6). Zămisirea în fărădelegi și nașterea în păcat nu pot fi instituite de Dumnezeu.

Tot Dumnezeu a adus la Adam toate fiarele câmpului și toate păsările cerului. Omul, prin lucrarea Sfântului Duh, a pus nume tuturor (Fac. 2, 19).

Sfântul Macarie zice: „Până când Cuvântul lui Dumnezeu a fost cu el, (cu Adam) și (el) a păzit legea, le-a avut pe toate. Însuși Cuvântul i-a fost lui moștenire, i-a fost haină și slavă, care-l acoperea și-l îndruma. I-a fost dată și puterea să le numească pe toate; pe acesta l-a numit cer, pe altul soare, aceasta-i luna, aceasta-i pământul, cealaltă-i pasăre, celălalt este animal și altul este pom.

Precum singur este învățat, așa a numit și toate ființele. Duhul îl lumina și îi poruncea: numește așa sau pune-i acest nume³⁴.

Este cu neputință, aflându-ne în starea noastră de cădere, să primim o explicație clară privind starea de desăvârșire, după trup și după suflet, în care au fost strămoșii noștri. Este cu neputință să dăm o oarecare notă privind sfințenia trupească și sufletească a strămoșilor noștri, comparându-le cu sufletul și

trupul nostru, care sunt afectate și zdrobite de moartea păcatului. Ei și-au început existența în stare de sfințenie și curăție, noi însă am început-o spurcați și împătimiți. Ei au fost nemuritori cu trup și suflet, noi însă ne naștem cu sufletul și trupul afectate de sămânța morții care, mai devreme sau mai târziu, va trebui s-o suportăm. Ei se aflau într-o permanentă pace cu ei înșiși, cu tot ce-i înconjură, într-o permanentă desfătare duhovnicească, în contemplarea fineții acestei lumi, în gândul la Dumnezeu, în vederea Lui. Noi ne agităm și ne măcinăm în patimile păcatului care sfâșie și chinuie sufletul și trupul; în permanență luptăm cu noi înșine și cu tot ce ne înconjoară, suferim și ne tânguim, găsim satisfacție în plăcerea cea dobitocească; tot ce ne înconjoară se află într-o tulburare îngrozitoare, într-o neconținută și deșartă osteneală, în „facerea de lut și cărămidă” (Ieș. 1, 14) și în robia lui Faraon. Într-un cuvânt, noi suntem căzuți și morți din momentul nașterii noastre iar ei au fost sfinți și fericiți din momentul creării lor. Toate condițiile existenței noastre și a existenței celei dintâi, a strămoșilor noștri, sunt total diferite.

³⁴ Convorbiri 12, cap. 6 și 8.

Puterile sufletului

Trupul celui dintâi om a fost în perfectă armonie cu duhul – adică cu puterea cuvântării -, proprietatea cea mai înaltă a sufletului omenesc. Lupta dintre așa zisele părți componente ale omului este descoperirea morții care se află înăuntru – lupta care pe atunci nu exista se duce acum în mod neîntrerupt, ziua și noaptea, nelăsându-i omului nici o clipă de răgaz.

Duhul era întotdeauna sus, în preajma lui Dumnezeu, și atrăgea după sine sufletul care la rândul său atrăgea trupul. Pentru trup totul era simplu și firesc deoarece el era incapabil plăcerilor păcatului; dimpotrivă el era supus numai desfătărilor duhovnicești datorită înaltei puteri de voință de a petrece cu Dumnezeu, de a se hrăni cu El, într-un cuvânt, de a viețui cu El. Spre marea lor pierzare, cei ce susțin că dorințele sau poftetele sunt însușirile principale ale sufletului iar satisfacerea lor este o necesitate firească, se înșală amarnic. Nu! Trupul omenesc s-a coborât la stadiul de dobitoc din cauza căderii în păcat. Dorințele sufletești sau trupești pentru firea căzută și nefirești pentru acea stare a firii de la început³⁵.

³⁵ Sfântul Isaac Sirul și alți Sfinți Părinți numesc starea omului înainte de cădere suprafirească. Acest cuvânt exprimă cu exactitate esența lucrurilor. Cuvântul 4. După traducerea Sf. Paisie de la Neamț.

Atunci de ce ar trebui să învie trupurile omenesti la fericirea cea veșnică, unde sunt numai desfătări duhovnicești? Pentru că trupul omului a fost creat de a se bucura „de Dumnezeu cel viu” (Ps. 83, 2). Atât de înălțătoare erau curăția și nepătimirea celor dintâi încât nu aveau nevoie de haine: „și erau amândoi goi – zice Scriptura – și Adam și femeia lui, și nu se rușinau” (Fac. 2, 25). Ei au ieșit din mâinile Creatorului deja maturizați dar totodată tineri, frumoși, puternici, nesupuși niciunor lipsuri și schimbări privind vârsta și sănătatea. Trupul lui Adam nu ardea în foc, nu se îneca în apă, nu era ars de soare, nu era supus influenței stihțiilor care, la rândul lor, se aflau într-o perfectă liniște și armonie. „La început – zice Sf. Macarie cel Mare – a fost pus de Dumnezeu împărat al veacului acestuia și stăpân al tuturor oamenilor ca nici focul să nu poată avea putere asupra lui, nici apa să-l îneca, nici focul să nu-l atace și nici o altfel de răutate³⁶. Trupul lui Adam, ușor, fin, nepătimitor, nemuritor, veșnic tânăr, nu era o închisoare și o temniță pentru suflet. El îi servea ca o haină minunată. În sfârșit, acest trup de o finețe deosebită – era capabil, conform desăvârșirii sale, să viețuiască în Rai, unde în prezent viețuiesc dreptii doar cu sufletul. Ei se vor învrednici să intre într-acolo și cu trupurile după Învierea cea de obște, atunci când trupurile se vor transforma în trupuri duhovnicești. După cădere, în momentul izgonirii din rai, i-a fost dată omului „îmbrăcăminte de

³⁶ Cuvântul 4, cap. 3.

piele" (Fac. 3, 21). Atunci, zice Sf. Ioan Damaschin, „el a îmbrăcat moartea sau trupul muritor, ceea ce simbolizează îmbrăcămintea din piele”³⁷. Descriind sufletul omului, noi propunem acea definiție care ne este oferită de dascălul Bisericii Ortodoxe mai sus: „Sufletul – zice el – este o ființă vie și compusă, care nu poate fi divizat de ochii trupești, nemuritor, înzestrat cu înțelepciune și rațiune, care acționează prin intermediul trupului ca organism, vitalizându-l și oferindu-i simțire și puterea nașterii. Sufletul este o ființă liberă, înzestrată cu capacitatea de a voi și a acționa³⁸, schimbată prin aplicarea voinței, ca fiind o ființă creată”. Pentru a oferi o plinătate a acestei remarcări sau descrieri ar trebui de menționat, urmărind învățăturile unui alt părinte, că sufletul este bun în sine conform naturii sale³⁹ – deși după cădere, în suflet, binele cu răul s-au amestecat, respectiv s-a produs o deteriorare. Același lucru îl putem afirma că s-a întâmplat și cu mintea și cu voința. Deteriorare însă nu înseamnă adevărata lor distrugere.

Este clar că această caracteristică, oferită de Sfântul Ioan Damaschin, a fost relativă stării noastre și în măsura capacității de cunoaștere. El ne mai oferă următoarele explicații: „Fără de trup – zice el – poate fi ceea ce este unic în materia sa dar altfel, în comparație cu substanța care este de calitate

interioară. Conform materiei sale, fără de trup este numai Dumnezeu iar îngerii, demonii și sufletele sunt fără de trup doar după har, în comparație cu substanța materiei, care are o calitate inferioară”⁴⁰. În continuare, Sfântul Ioan numește trup ceea ce are trei dimensiuni: lungime, lățime și adâncime⁴¹. Dintr-o astfel de clasificare, care este recunoscută și susținută de știință, reiese ca o constatare necesară și perfectă că orice ființă limitată este un trup, fie că se include într-un spațiu mai mare sau mai mic. Însă, în afara oricăror schimbări și în afara oricărui spațiu, este Dumnezeu. El este imaterial, Ființa Lui fiind total diferită de ființele create, cât de perfecte ar fi acestea. Însă, punând într-o categorie ființele duhovnicești ale lui Dumnezeu, cu celelalte duhuri, este o mare îndrăzneală, ajunsă până la hulă. Atât Sfânta Scriptură, cât și Sfinții Părinți ai Bisericii Ortodoxe Apusene, deși îi numesc pe îngeri, pe demoni și sufletul omenesc, duhuri, o fac în sensul pe care ni-l propune Sfântul Ioan Damaschin. Duhuri îi numește și Sfântul Macarie cel Mare în toate scrierile sale. În aceste lucrări, întâlnim cugetări de-ale lui, privind crearea duhurilor, chiar mai bine definite decât la Sfântul Ioan Damaschin. Acest plăcut al lui Dumnezeu a împrumutat aceste cugetări din minunata și desăvârșita sa trăire.

„Aș vrea să vorbesc un cuvânt înalt și adânc, așa, după puterea minții mele – zice el. neurmatul și

³⁷ „O descriere exactă a credinței ortodoxe”, vol. III, cap. 1.

³⁸ Idem, vol. 2, cap. 12.

³⁹ Cuv. Isihie, Dobrotoliubie (Filocalia), partea a II-a, cap. 43.

⁴⁰ „O descriere exactă a credinței ortodoxe”, Sf. Ioan Damaschin.

⁴¹ Idem.

netrupescul Dumnezeu, pentru nemăsuratul Său har, în trup se îmbracă și, umilit fiind, ni se arată măreț și mai presus de fire ca să poată să numere cu nenumăratele Lui făpturi, cu suflete, cu sfinți și îngeri, pentru ca și ei, fiind părtași ai vieții Lui dumnezeiești, să fie nemuritori fiecare din acea ființă, în sine, rămânând un trup, un înger sau un demon. Deși se numește ființă firavă, însă după a sa creare, cu chip și forme, ființă în trup este. Aici și sufletul și trupul una s-au făcut. Sufletul se înconjoară și se îmbracă în cele ale trupului acestuia. Îmbracă ochiul și cu el vede, urechea și cu ea aude, mâini și celelalte părți ale lui. Ele sunt primite de suflet și se contopește cu ele. De acestea de toate și de celelalte are nevoie această ființă în trup⁴². La întrebarea dacă sufletul are o anumită formă, Sfântul Macarie zice: „Are formă și chip asemenea unui înger. Aceștia au formă și chip tot așa cum omul are pe dinafară o formă anume. La fel și omul lăuntric este asemenea unui înger⁴³. Sfântul Ioan Cassian Romanul, discutând cu marii plăcuți ai lui Dumnezeu din Egipt și cu ucenicii Sfântului Antonie cel Mare, Macarie și Pahomie, ne-a transmis din învățăturile lor următoarele: pe unele ființe le numim duhovnicești, precum sunt îngerii, arhanghelii și alte puteri; așa este și sufletul nostru. Însă nicidecum toate acestea nu sunt fără de trup deoarece ele au un trup cu calități deosebite în care petrec. Acesta este

mult mai fin și mai străveziu în comparație cu noi”. Sfântul Apostol Pavel zice: „*Sunt trupuri cerești și trupuri pământești*” (1 Cor. 15, 40). Și iarăși: „*Seamănă-se trup sufletesc; scula-se-va trup duhovnicesc*” (1 Cor. 15, 44). De aici rezultă o concluzie clară: nu este nimeni fără de trup afară de singurul Dumnezeu, El putând să pătrundă în toate ființele raționale și duhovnicești pentru că El este Unul peste toți și în toți și El vede și prevede cugetele și mișcările cele dinăuntru ale oamenilor dimpreună cu toate tainele duhului (a minții și a cugetului). Despre el zice Apostolul: „*Pentru că viu este cuvântul lui Dumnezeu și lucrător și mai ascuțit decât toată sabia ascuțită de amândouă părțile și străbate până la despărțitura sufletului și a duhului și a mădulărilor și a măduvei, și este judecător cugetelor și gândurilor inimei. Și nu este nici o făptură nearătată înaintea lui, ci toate sunt goale și descoperite înaintea ochilor lui către carele ne este nouă cuvântul*”⁴⁴.

Din toate acestea, din spusele Sfinților Părinți și altor părinți pe care nu-i mai menționăm spre a nu vă împovăra, despre suflet reies următoarele⁴⁵: este duh – asemenea îngerilor – are rațiune, simțământ duhovnicesc, voință liberă, ca și creatură este limitat conform existenței și a calităților sale. Din cauza acestei limitări are și o doză a sa de finețe. Având-o pe aceasta, el stă în trupul nostru cel lipsit de rafinament de unde ar putea să fie închis în temnițele

⁴² Cuvântul 6, cap. 6.

⁴³ Convorbiri 7, cap. 7.

⁴⁴ Collatio 7, cap. 13.

⁴⁵ vezi „Cuvânt despre moarte”, vol. III.

iadului, supus chinurilor, focului nestins, viermelui neadormit, veșnicului întineric și scrâșnirii dinților. Ar putea și să-și schimbe locul, dacă i-ar fi îngăduit, și să fie așezat în rai, să guste din bunătățile și din liniștea raiului. Sufletul e capabil de a primi înalta bucurie și mulțumire. Mulțumirea lăuntrică care apare în inimă și mai apoi se răspândește prin întreaga ființă a omului intrând într-un contact desăvârșit cu tot trupul, care se află în relație cu Dumnezeu, vine atunci când acesta Îi aduce un suflet conform destinației pe care i-a hotărât-o, care să-I slujească drept locaș al Său. În sfârșit, el are o anumită formă care este asemănătoare cu cea a trupului uman, adică are cap, umeri, mâini, picioare, ochi, urechi, într-un cuvânt toate membrele la fel ca ale trupului. Sufletul este îmbrăcat în trup ca într-o haină, membrele lui fiind îmbrăcate în cele ale trupului⁴⁶. La ieșirea din trup, sufletele dreptilor se îmbracă în veșminte luminoase, despre acest lucru vorbind Sf. Ioan Teologul în Apocalipsă (6, 11; 7, 9).

Sfântul Macarie cel Mare ne mărturisește: „Sufletele dreptilor – zice el – după plecarea din lumea aceasta, avându-L alături pe Domnul, merg cu bucurie către viețuitorii cerești. Ei sunt întâmpinați și duși în lăcașurile deja pregătite unde sunt împo-

dobiți cu veșminte scumpe și frumoase⁴⁷”. Acest fapt este confirmat în multe locuri din Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți⁴⁸.

Dar mai există și o altă opinie contrară cum că sufletul este duh, la fel de fin și străveziu asemănător Duhului lui Dumnezeu. Însă, pentru această susținere este necesară o argumentație. În cadrul acestei idei, se afirmă că sufletul nu poate fi ținut sau constrâns de un loc anume, nu poate fi constrâns nici de materie, de trupul nostru, de iad, de rai, nu poate simți muncile iadului și că trebuie să fie mai presus de bunătățile raiului.

Noi însă nu împărtășim această opinie care în mod vizibil este o aberație păgubitoare pentru mântuirea noastră și vom urma cu supunere și convingere învățăturilor expuse mai sus de Biserica Ortodoxă.

Ne alăturăm Sfinților Părinți și recunoaștem că sufletul este Duh, în raport cu materia lumii văzute, care are calitate inferioară iar în raport cu Dumnezeu și cu adevărul exact, un duh care „carne și oase nu are” (Lc. 24, 39) dar își are substanța sa fină, transparentă și nevăzută asemenea văzduhului⁴⁹.

⁴⁷ Convorbiri 16, cap. 8.

⁴⁸ Îngerii, care au o ființă asemănătoare cu cea a sufletului omenesc, se arătau Sfinților lui Dumnezeu îmbrăcați în haine albe sau luminoase (Mt. 28, 3; Lc. 24, 4; In. 20, 12; Fapt. 1, 10). Sfântul Andrei, cel nebun după Hristos, fiind răpit în rai, s-a văzut îmbrăcat într-o haină de fulger (foc).

⁴⁹ În „Convorbiri” ale Sf. Macarie cel Mare, anul 1820, ed. Moscova, cap. 4, Convorbiri 6, este anexată o notă în care se menționează că unii din dascălii bisericii, cum sunt Origen, Tertulian, Sf. Cassian

⁴⁶ Ar fi cazul să menționez aici că oamenii care sunt lipsiți de mâini și de picioare simt prezența acestor membre în corp, precum și capacitatea de a acționa cu ele. O astfel de simțire ne explică clar despre existența sufletului în conformitate cu descrierile Sfinților Părinți.

Romanul, Sf. Macarie Egipteanul, ziceau că îngerii și sufletele sunt ființe cu un trup foarte spiritualizat și că Sfântul Ioan Damaschin, în cartea „O descriere exactă a credinței ortodoxe“, vol. 2, cap. 3, dând o notă la această părere a lor, zice că ei îi numeau cu trup numai față de Dumnezeu. Alți dascăli ai Bisericii, cum sunt Sf. Ignatie, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Grigorie de Nazianz, Sf. Ioan Hrisostom, considerau că sunt ființe compuse și fără de trup. Noi însă am socotit de cuviință să completăm această notă prin următoarele: Sf. Ioan Damaschin, în lucrările sale menționate mai sus, nu a oferit nici o trimitere la lucrările Sf. Macarie cel Mare și nici la cele ale Sf. Cassian Romanul ci a făcut o trimitere la Sf. Grigorie Teologul, Dionisie Areopagitul, Atanasie cel Mare, Vasile cel Mare, Grigore de Nyssa. De fapt nu a fost o trimitere, ci o expunere directă a tradiției Bisericii Ortodoxe. Sf. Ioan Damaschin ne vorbește despre îngeri în lucrările sale spunând: „Fără de trup și imaterial este îngerul în comparație cu noi însă, în comparație cu Dumnezeu Care este Unic și incomparabil, totul devine rudimentar și material. Numai Unicul Dumnezeu, în sens direct, este imaterial și fără de trup. De aici se vede clar că nu se interpretează părerea cuvioșilor Macarie cel Mare și Cassian Romanul, ci scopul autorului este evident (n. trad. – adică a Sfântului Ioan Damaschin). El constă în faptul de a-l proteja pe cititor de gândul de a pune în aceeași categorie ființa Creatorului și creaturile Lui. În cazul în care voiți să vedeți o tâlcuire, trebuie să știți atunci că Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Vasile cel Mare și alții susțineau că îngerii și sufletele sunt ființe netrupești și imateriale, conform ideilor contemporane. Ideile celor de demult despre duh și materie, începătorii, despre simplu și compus – idei pe care le susținea omenirea până la venirea vremurilor noi, s-au schimbat în milenii trecute o dată cu apariția noii științe – chimia. Bazându-se pe niște idei superficiale, omenirea recunoștea patru elemente (stihii) ale materiei: pământul, apa, focul și aerul. Dintre aceste elemente, aerul și focul erau considerate imateriale – aerul fiind numit adesea duh – deoarece materie era numit ceva care are substanță. Dar știința chimiei a contrazis aceste idei. Apa și aerul fiind descompuse în părți componente au coborât de la măsura unui element fundamental la cea a substanței (materiei) compuse. Ideea că pământul este un element neidentificat și absurd este respinsă. Noțiunea despre materie s-a extins și a devenit mai profundă și mai înțeleasă. Toate gazele, aburii, lumina sunt cunoscute drept materii. Chimia combinată cu matematica au dovedit, în mod

incontestabil, că ființe fără de trup nu există între creaturi. Toate creaturile sunt – mai mult sau mai puțin – materiale, mai mult sau mai puțin compuse. Nici o ființă nu are particularități nelimitate; toate particularitățile lor sunt finite, adică limitate. Bazându-ne pe această axiomă noi susținem că duhurile create sunt limitate prin faptul că au un loc. De aceea au formă, au grad de fragilitate însă nu sunt infinite. Duh poate fi doar Unul Dumnezeu. Ființa lui este infinită ca unul ce este mai presus de orice spațiu. Acea finețe infinită a lui Dumnezeu depășește finețea tuturor ființelor create și de aceea se diferențiază atât de mult de acestea prin ființa Sa. Diferența care există între valoarea unui număr infinit și cel mai mare număr este această cauză, începutul, în adevăratul sens sau motivul existenței tuturor ființelor văzute și nevăzute este unul Dumnezeu.

Probabil Sfântul Grigorie Teologul, Vasile cel Mare și alții, și-au expus opinia privind duhurile și materia conform ideilor contemporaneității de atunci. Harul Duhului Sfânt le-a oferit o înțelegere mai profundă a lui Dumnezeu. Fiind pătruns de acest har, Sf. Ioan Damaschin a preferat un adevăr de netăgăduit și anume: „În comparație cu Dumnezeu cel unic și incomparabil, totul devine material și capătă un aspect simplu și rudimentar“. El a constatat acestea cu zece veacuri mai înainte ca omenirea să ajungă la această concluzie pe calea științei.

Autorul acestei note încearcă să găsească o deosebire radicală în scrierile Sfinților Părinți. Noi însă găsim în ele aceeași idee. La unii ea se prezintă sub un aspect mai clar iar la alții mai puțin clar. Curios lucru! Câte soboare pomenesc, atât ecumenice, cât și locale, sau câți autori sfinți ne vorbesc despre Sfântul Macarie cel Mare, Cuviosul Cassian Romanul dar nici unul dintre ei nu le-a reproșat ceva privitor la ideea că duhurile au o ființă limitată. Dintr-o dată însă se aude o voce acuzatoare, în anul 1820, aducându-le reproșuri sfinților autori privind incompatibilitatea ideilor lor și care prezintă cu o deosebită intensitate să arate identitatea dintre duhurile create și Dumnezeu. Ce-ar însemna acest lucru? Nu îi putem oferi altă explicație decât pe cea a influenței papiștilor care, prin ideile lor monstruoase, încearcă să asemene și să pună într-o categorie creaturile, Creatorul-Duh și ființele-duhuri, afectând cu filozofia lui Platon pe Sfinții Părinți care au fost recunoscuți de Biserica Universală ca fiind vase alese ale Duhului Sfânt, învățătura despre suflet fiindu-le descoperită de Acesta.

Chipul și asemănarea lui Dumnezeu

Sfinții Părinți ne învață că sufletul are trei puteri: puterea cuvântătoare, puterea dorinței sau a voinței și puterea vitejiei (ultima mai este numită și puterea de înverșunare sau de mânie); în limbajul comun o numim caracter, energie, putere a duhului, bărbăție, fermitate⁵⁰.

În puterea cea cuvântătoare este întipărit chipul Dumnezeului cel triipostatic. „Ce este chipul lui Dumnezeu dacă nu rațiunea?” – zice Sfântul Ioan Damaschin. („O prezentare exactă a credinței ortodoxe”, vol. III, cap. XVIII). Minteă umană naște în sine gândul sau cuvântul lăuntric care este nedespărțit de acest gând și nu poate exista fără el deoarece el naște puterea cuvântului care, la rândul său, este o parte componentă, de sine stătătoare și totodată nedespărțită a minții.

O a treia parte a aceleiași puteri o găsim în modul nostru, care este simțirea rațională a inimii, rezultată și dependentă de rațiune și care contribuie împreună la formarea gândului.

⁵⁰ Dobrotoliubie (Filocalia), vol. 2, Cuviosul Isaia, cap. 1; Cuviosul Filotei Sinaitul, cap. 16. Această învățătură se întâlnește la mulți Sfinți Părinți. În unele traduceri rusești, puterea tăriei (a bărbăției) este numită irascibilitate (adică ea fiind iritantă – n. trad) dar ea, la fel ca și împietrirea și lipsa de voință, este (așa cum se prezintă acum) faptul stării bolnave a acestei puteri sau a acestui caracter.

În acest simțământ cuvântător, Creatorul a pus știința binelui și a răului numită conștiință. Puterea cuvântătoare are capacitatea de conducere a omului care, în acea stare de curăție, acționa în conformitate cu puterea de voință și cu puterea bărbăției sau a fermității.

Voința aspira către Dumnezeu, puterea de fermitate îl ținea pe om să aspire mereu într-o direcție dreaptă iar puterea cuvântătoare se găsea într-o neîncetată unire cu Dumnezeu.

Gândul plutea – cum s-a exprimat cândva un renumit ascet⁵¹ – în Cuvântul lui Dumnezeu, în Sfântul Adevăr și în Duhul lui Dumnezeu, ca fiind Duhul Cuvântului lui și Duh al Adevărului. Deci el plutea deasupra duhului omenesc. Rațiunea omului a fost rațiunea lui Dumnezeu precum a zis și Sfântul Apostol Pavel: „*Noi avem mintea lui Hristos*” (1 Cor. 2, 16). Întreg omul s-a aflat într-o minunată armonie cu sine însăși, căci puterile lui nu erau dezbinat în momentul acțiunii. S-au dezbinat, însă, în momentul căderii, ele au început să lupte și să se certe între ele. Duhul nostru s-a făcut defăimătorul rațiunii care la rândul ei s-a întunecat, a început să lupte cu gândurile și să le aducă la contradicție și risipire pentru că ea iarăși este atrasă de gânduri înșelătoare.

Rugându-ne și nădăjduind să ne izbăvim de patimi, noi cerem de fapt să ne izbăvim de conștiința cea înșelătoare⁵².

⁵¹ Sf. Serafim de Sarov.

⁵² Rugăciunea arhiereului în timpul Heruvicului.

Raiul

Făcând o descriere, privind crearea lumii văzute, autorul Facerii, luminat fiind de darul lui Dumnezeu, zice: „*Și au sădit Dumnezeu Rai în Eden către răsărit; și au pus acolo pe omul pe care l-a făcut*“ (Fac. 2, 8). Conform acestor cuvinte ale autorului Facerii, Însuși Dumnezeu a zis că Împărăția sau țara veșniciei este *pregătită* oamenilor de la *întemeierea lumii* (Mt. 25, 34).

Raiul se află la Răsărit. Astfel este situat el în raport cu pământul. Însă această afirmație este probabil destul de imprecisă și insuficientă pentru acei ce își doresc să măsoare și să explice, în raport cu propriile lor cerințe, cu cercul de acțiuni al simțurilor și în raport cu lumea văzută locul exact al raiului. În această lume măreață nu suntem numai noi, ci și pământul populat de noi, care are o importanță mai mică. Suprafețele, accesibile propriilor noastre simțuri – și care ne par imense – nu stabilesc pentru noi dimensiunile lumii întregi dar ne arată imposibilitatea măsurării ei. În afara acestor suprafețe cunoscute de noi există altele – bineînțeles – mai mari decât primele⁵³ iar după acelea altele și mai noi

⁵³ Probabil că în cazul observațiilor atmosferice, omul – observator servește drept centru de observare iar centrul de observare a întregii lumi are forma unui cerc. Cu cât spațiile sunt apropiate mai mult de centru, cu atât mai mult se restrâng și se micșorează. Cu cât însă se îndepărtează mai mult de el, cu atât se extind și se măresc.

și mai mari. Cercetarea și măsurarea lor este imposibilă pentru noi, fiind de nepătruns și însoțită de ideea nesfârșitului.

Faptul aflării raiului în partea de răsărit, confirmat de Sfânta Scriptură, este destul de suficient pentru gradul nostru de limitare. Să încetăm a ne sprijini pe rațiunea noastră slavă – pe acest sceptru fragil⁵⁴ și să purcedem cu credință la învățătura dumnezeieștii descoperiri deoarece credința asimilează cunoștințele omului care sunt mai presus de puterea priceperii. Raiul se află la răsărit chiar după cum este indicat, căci tot în partea răsăritului trebuia să se întrupeze Domnul. De aceea această seminție avea prioritate în fața celorlalte.

În această direcție s-a îndreptat poporul lui Israel când mergea prin pustie spre Țara Făgăduinței; în templul lui Solomon porțile împărătești se aflau în partea răsăritului; pe când Domnul era răstignit privea dinspre apus spre răsărit iar noi când ne îndreptăm privirile către El le îndreptăm tot spre răsărit⁵⁵.

Bisericile Ortodoxe din Legea Nouă se construiesc cu altarele spre răsărit iar în timpul rugăciunii particulare ne rugăm tot cu fața pre răsărit; pe cei adormiți îi îndreptăm cu fața pre răsărit întru nădejdea Învierii și a întoarcerii în rai. Cuviosul Simeon Aghioritul și alți bineplăcuți ai lui

⁵⁴ *Dogmatica*, vol. 4, cap. 12.

⁵⁵ *Idem*.

Dumnezeu, învrednicindu-se de-a fi răpiți în rai, l-au aflat în partea răsăritului⁵⁶.

Autorul Facerii prezintă Raiul ca o grădină vastă, cu tot soiul de pomi „*frumos la vedere și bun la mâncare; și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul științei binelui și al răului*” (Fac. 2, 9).

Din Eden ieșea un râu care uda raiul iar de acolo se împărțea în patru brațe. O astfel de descriere a raiului, a denumirilor acelor influenți ai râului din rai, a țărilor prin care ele curg, le-au dat motive unora să considere că raiul se găsește pe pământ. Afluenții râului din rai au un singur început, și mai întâi de toate, reprezintă un singur râu care mai apoi se împarte în patru brațe. Aceasta nu se întâmplă cu râurile din lume, care poartă același nume cu râurile din rai, deoarece își au izvoarele departe unul de altul. Nu, raiul nu se găsește pe pământ, dar are tangențe comune și o mare asemănare cu el. După însăși amplasarea sa, raiul nu este creat ci așezat, luat din pământ (Fac. 2, 8 – 9), după cum tot din pământ au fost luați supraviețuitorii din el.

Motivul susținerii că raiul se află pe pământ a fost fără îndoială preluat din noțiunea de materie atunci când materia avea un caracter rudimentar și când încă nu se putea pricepe că ea poate ajunge la o măsură a fineții mai presus de înțelegerea ome-nească. Apoi acestei materii fragile i se atribuia contopirea cu duhurile – de aceea era numită și duh; și se încerca ca la tot ce este nevăzut, nesupus sau

prea puțin supus simțirilor noastre, să se impună acea fragilitate, ori aceasta era egal cu păcatul. Nu pe pământ se găsește Raiul⁵⁷. El este în cer. Apostolul Pavel, răpit fiind de pe pământ și ajuns *până în al treilea cer*, a mărturisit că a fost răpit „*în rai și a auzit cuvinte nespuse*” (2 Cor. 12, 2 – 4).

„*Adevărat grăiesc ție* – a zis Mântuitorul răstignit tâlharului care L-a mărturisit ca fiind Dumnezeu – *azi împreună cu Mine vei fi în Rai* (Lc. 23, 43).

E clar că tâlharul a fost așezat cu sufletul în rai deoarece trupul lui, după ce i s-au zdrobit fluierile picioarelor, a fost coborât de pe cruce și înmormântat.

Așezarea tâlharului în rai cu sufletul explică faptul că atât calitățile sufletului (care e dintr-o materie fragilă) cât și a naturii raiului sunt compuse din aceea materie fină a căror proprietăți coincid cu locuitorii lui, adică cu duhurile create. Prin toate acestea definim și starea trupului lui Adam până la cădere. Aflându-se în acel trup sfânt era capabil să viețuiască împreună cu acele duhuri create, adică cu îngerii, cu care vor viețui în cer, în trupurile lor, oamenii sfinți după înviere.

„Cerul – zice Sfântul Ioan Damaschin – este cuprinsul ființelor văzute și nevăzute. În ele viețuiesc înțeleptele puteri ale îngerilor și toate ce pot fi

⁵⁶ Mineiul, 24 mai.

⁵⁷ Identificarea unui loc pentru raiul pământesc îi pune pe părtași acestei idei într-o situație dificilă încât ei sunt constrânși de a recurge la o altă idee falsă și anume la aceea că raiul de pe pământ a dispărut o dată cu declanșarea potopului. Dictionnaire Theologique par Bergier - Paradis.

simțite. Numai unicul Dumnezeu este fără de margini⁵⁸.

Sfântul Andrei a fost răpit, asemenea Sfântului Apostol Pavel, în al treilea cer⁵⁹. Asemenea cu acestea de mai sus, ne mărturisesc și alți sfinți, dumnezeieștile lor descoperiri din vedeniile de care s-au învrednicit⁶⁰.

Conform învățăturilor Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți, noi mărturisim că raiul este locul cel mai curat pentru desfătare, în care a fost așezat Adam și în care sunt așezate acum sufletele multor drepți și în care vor fi așezați multplăcuții lui Dumnezeu, cu trupurile, după Înviere – trupuri corespunzătoare după natura viețuitorilor săi.

Raiul este material, dar materia lui este fină ca cea a sufletelor și ca cea a trupului lui Adam până la îmbrăcarea lui „în îmbrăcăminte de piele”. Așa vor fi și sufletele drepților care vor învia după chipul trupului Domnului nostru Iisus Hristos. „Raiul – zice fericitul Teofilact al Bulgariei – este lăcașul liniștei duhovnicești”. Raiul, după părerea acestui dascăl al Bisericii, este simțitor. Adam l-a văzut, s-a hrănit cu roadele din pomii lui și s-a desfătat duhovnicește. În acest rai, țară a omului, a fost așezat tâlharul care, aflându-se pe Cruce, a mărturisit pe Domnul⁶¹.

Sfântul Macarie cel Mare zice: „Ierusalimul cel de sus, plin de pace, este raiul” (Convorbiri XXV, cap. VII).

Pământul este o asemănare a raiului. Sfânta Scriptură a asemănat valea cea roditoare, udată de apele Iordanului a Sodomei, înainte de stricarea ei, cu raiul Domnului (Fac. 13, 11). Dacă până la blestemarea lui pământul a fost cu totul altfel decât cum îl vedem acum, în stare de stricăciune și sortit arderii, atunci cât de minunat trebuie să fie raiul care este mult mai desăvârșit, cu toate frumusețile și cu harul său. Astfel a văzut raiul Sf. Andrei. El ne-a mărturisit despre râul din rai, despre roade, flori, păsări cu cântarea lor minunată, despre strugurii și pomii din rai – despre aceștia din urmă zice că nu pot fi comparați cu nici un pom pământesc pentru că au fost sădiți chiar de mâna lui Dumnezeu și nu de cea omenească. Acest fapt trebuie să-l sesizăm și asupra celorlalte lucruri, care sunt parte componentă a naturii din rai. Acest plăcut al lui Dumnezeu zicea că se plimba prin rai, contemplând toate frumusețile lui și din cauza nemăsuratului har care domina acolo, era nespus de încântat încât simțea o nemaipomenită dulceță.

Este firească și înțeleasă această stare: dacă și frumusețile acestui pământ îl pot încânta pe admirator, atunci când el cu ochiul minții privește la nepătrunsa putere și înțelepciune a Creatorului, desigur că mai mult trebuie să-l atragă frumusețile raiului pe om spre desăvârșita contemplare spre a-L privi pe Domnul în lucrarea Lui pentru ca această

⁵⁸ *Dogmatica*, vol. II, cap. 6.

⁵⁹ Mineiul, 2 octombrie.

⁶⁰ Scrierile Sf. Grigorie Sinaitul după manuscrisele din mănăstirea Neamț din Moldova. Vezi nota 12 la „Cuvânt despre moarte”.

⁶¹ Comentariu la capitolul 23, verset 43 din Evanghelia de la Luca.

privește să-l umple de o nepieritoare dulceață duhovnicească.

Toate mărturiile Sfinților Părinți despre rai se potrivesc între ele. Cuviosul Grigore Sinaitul zice că raiul este situat într-un cer mai jos în care sunt grădini sunt încărcate cu flori și fructe, că prin mijlocul raiului curge un râu care udă raiul și care se împarte în patru brațe⁶².

Cuviosul împărat Ioasaf, apostol și călugăr din India, s-a învrednicit de vederea raiului astfel: odată, după ce s-a rugat îndelung și cu lacrimi, a adormit puțin. În vis el a văzut că l-au răpit niște bărbați și ducându-l pe deasupra unor țări pe care niciodată nu le văzuse, l-au așezat pe o câmpie întinsă, presărată cu flori, care era foarte frumoasă. Acolo erau multe ierburi și plante care aveau roade nemaipomenite, foarte arătoase și plăcute la gust. Frunzele de pe pomi, mișcate de o gingașă adiere a vântului, atunci când se clătinau, răspândeau o mireasmă îmbătătoare.

Acolo erau niște lăcașuri împodobite de aur și pietre scumpe care străluceau într-o minunată lumină. Erau și paturi luminate, împodobite cu așternuturi splendide, mai presus de orice cuvânt. Acolo curgeau cele mai limpezi ape, bucurând orice privire. După aceasta cuviosul Ioasaf a fost dus în orașul ceresc, adică în Ierusalimul cel de sus și a văzut frumusețea și slava lui. Fermecat de mângâierea cerească, cuviosul nu voia să se mai întoarcă

dar acei bărbați care l-au adus i-au zis că aflarea în aceste locuri minunate poate fi dobândită prin multă muncă și osteneală. Apoi a fost luat de acolo și dus în locurile strașnice ale veșnicilor munci după care el s-a trezit⁶³.

Legat de acestea merită să fie reținute și alte două povestiri despre monahii Pavel și Eufrosin, povestiri care au fost păstrate în Sfânta Tradiție. Acești călugări au fost văzuți în rai. Primul a fost văzut de mulți frați îmbunătățiți din mănăstirea în care s-a nevoit iar cel de-al doilea a fost văzut de egumenul său Vlasie, care a fost răpit și dus în extaz – stare în care se găsesc cei care au vedenii, precum găsim în Faptele Apostolilor (12, 7 – 11). În ambele cazuri, raiul este descris ca o țară minunată, umplută de o negrăită frumusețe și mireasmă. Cuviosul Pavel le-a oferit câte o mângâiere fraților săi, conform dorinței fiecăruia, constând din flori și alte bunătăți din rai. Iar după ce și-au revenit, după vedenie, fiecare avea în mâinile sale ceea ce luase din rai⁶⁴.

Cuviosul Eufrosin i-a dat egumenului Vlasie trei mere bine mirositoare. Acesta, după ce a împărțit merele la frați, cei ce au gustat din ele s-au umplut de o nespusă veselie duhovnicească iar cei bolnavi s-au vindecat de boli și neputințe⁶⁵.

⁶² Manuscrisul mănăstirii Neamț, cap. 10.

⁶³ Vita Sanctorum Varlaam Eremitae et Iosaphat Indiae Redis, caput 30. Patrologia, vol. 73.

⁶⁴ Proloage, decembrie, ziua a 7-a.

⁶⁵ Proloage, septembrie, ziua a 11-a și Pateric, lit. E.

În ambele cazuri, materia fragilă din rai, după voința dumnezeiască, s-a materializat și a devenit perceptibilă simțurilor trupești.

Când Sfânta Muceniță Doroteia a fost adusă de la pretoriu la locul execuției, pentru ca din porunca prigonitorului ighemon să fie decapitată pentru că-L mărturisea pe Domnul nostru Iisus Hristos, un oarecare învățat Teofil, care era consilierul ighemonului, i-a zis în bătaie de joc: „Ascultă, mireasă a lui Hristos! Să-mi trimiți mere și trandafiri de la mirele tău din rai”. Atunci Sf. Doroteia a zis: „Cu adevărat voi face aceasta”. Ajungând la locul execuției i-a rugat pe călăi să-i permită să se roage Domnului său. Însă când a sfârșit rugăciunea a stat în fața ei Îngerul Domnului, în chipul unui tânăr de o frumusețe neobișnuită, care i-a adus într-o basma curată trei mere minunate și trei trandafiri roșii. Atunci sfânta i-a zis îngerului: „Te rog, du acestea lui Teofil și spune-i: «Iată, ți-am adus ce-ai cerut», și zicând acestea, ea și-a plecat capul sub tăișul sabiei. Între timp, Teofil, luând în batjocură făgăduința sfintei, le vorbea despre aceasta prietenilor săi. „Când a fost dusă la moarte Doroteia, zice el, care se numea pe sine Mireasa lui Hristos, și se lăuda că va merge în raiul Lui, eu am rugat-o pe ea să-mi trimită de acolo mere și trandafiri iar ea a făgăduit că o va face”. Zicând toate acestea prietenilor săi, Teofil râdea batjocoritor. Deodată a stat în fața lui îngerul având trei mere și trei trandafiri și i-a zis: „Acestea ți le trimite Sfânta fecioară Doroteia din raiul desfătării, așa precum a făgăduit”. Teofil, văzând merele și trandafirii, le-a luat și a zis cu glas tare: „Adevăratul

Dumnezeu este Hristos și nu este în El nici o minciună”. Atunci prietenii i-au zis: „Teofil, tu ți-ai pierdut mințile sau râzi de noi?”. Iar Teofil le-a răspuns: „Eu nu mi-am pierdut mințile și nici nu râd, dar rațiunea trează cere ca eu să cred că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat”. Ei l-au întrebat: „De ce te-ai schimbat atât de repede?”. Teofil le-a răspuns: „Spuneți-mi în ce lună suntem acum?”. Ei au zis: „Februarie”. Teofil le-a răspuns: „Acum este iarnă. Întreaga Capadocie este acoperită cu zăpadă și gheață și nu găsești o iarbă sau vreun pom cu frunze. De unde credeți voi că sunt aceste flori și mere, cu crenguțe și frunze?”. Zicând acestea le-a arătat merele și trandafirii. Văzându-le, pipăindu-le și simțind deosebita lor mireasmă, în marea lor mirare au zis: „Noi nu am văzut asemenea roade și flori nici în vremea obișnuită pentru ele!”. Și astfel, Teofil, dintr-un mare batjocoritor, s-a transformat într-un adevărat mărturisitor al credinței creștine. Imediat a fost anunțat ighemonul care a început să-l supună pe Teofil la tot felul de vicleșuguri și convingeri iar mai apoi la chinuri.

În acest fel Teofil și-a pecetluit mărturisirea lui Hristos cu sânge⁶⁶.

Un alt exemplu al materializării celor din rai a avut loc la Adormirea Maicii Domnului. Cu câteva zile înainte de Adormire, Arhanghelul Gavriil a stat înaintea Preasfintei Fecioare cu o ramură de finic din

⁶⁶ Mineiul, 6 februarie.

rai⁶⁷ și i-a vestit fericita trecere în lăcașurile de sus. În momentul înmormântării, această ramură a fost pusă de Sfântul Apostol Ioan în fața mormântului⁶⁸.

Cele relatate până aici sunt niște noțiuni și niște cugetări oferite și mărturisite de Dumnezeu omenirii, omenire care pribegeste pe acest pământ și se cheamă aceste cugetări „dor de țara liniștei și a veșnicei fericiri”, pregătită încă de la Facerea Lumii⁶⁹.

⁶⁷ Din acest motiv, Sf. Arhanghel Gavriil este arătat cu o ramură de finic în mână.

⁶⁸ Mineiul, 15 august.

⁶⁹ În cele relatate aici vedem că toate plantele din rai, care au trecut apoi pe pământ, s-au preschimbat printr-un singur semn făcut de Dumnezeu din starea lor fină în care se aflau în una mai rudimentară spre a fi sesizată de simțurile noastre. Luând în considerație cunoștințele limitate pe care le posedăm și privind materia lumii de sus susținem cu siguranță că materia acelei lumi libere, a nestricăciunii și a fericirii, ar fi trebuit să se conducă în conformitate cu alte legi decât acestea după care se conduce materia lumii pământești care slujește drept temniță și izgonire pentru cei ce încalcă porunca lui Dumnezeu. Drept dovadă ne servesc acele arătări din lumea cea de sus care vin în valea noastră a plângerii. Astfel, trupul lui Dumnezeu întrupat, care după Înviere aparținea deja acelei lumi, se făcea și văzut și nevăzut, după voința Lui, ori se arăta cu trup și oase și mâncă, ori trecea prin întăriturile pământului ca un duh. Trupurile marilor sfinți s-au învrednicit încă în această viață să fie asemenea cu trupul Domnului. La Înviere se vor asemăna cu El întru-totul (In. 3, 2; 1 Cor. 15, 39 – 46). Materia lumii de sus – la fel ca și materia și viețuitorii acestei lumi – trebuie să fie asemenea cu materia din care sunt viețuitorii ei. De fapt, și în această lume multe corpuri neschimbându-și particularitățile naturale, adică care nu se descompun chimic în părți componente, pot avea o formă atât fină, cât și rudimentară. De exemplu apa, sulful și toate metalele pot fi în stare solidă, lichidă și gazoasă. Carbonul, bunăoară, îl avem în stare de gaz și de piatră (diamant). Giganticele inovații în domeniul descoperirii materiei certifică faptul că, cunoștințele omului privind materia sunt

Dar din cauza păcătoșeniei noastre, a întristării și a căderii, noi cunoaștem și simțim numai o mică părțică din minunile lui Dumnezeu. Cu rugăciuni fierbinți, cu o inimă înfrântă și smerită și cu o viață trăită după poruncile Evangheliei, să-L rugăm pe Domnul să ne arate slava Sa pe care o vor vedea aleșii Lui și pe care nu o va vedea nici un slujitor al păcatului.

neînsemnate. Având această siguranță, ascultăm cu încredere învățăturile scripturistice și patristice despre natura raiului.

Așezarea în rai și desăvârșirea celor întâi creați

Creând trupul omului pe pământ și din pământ și suflând în el suflet viu, adică însuflețindu-l de Duh Sfânt, Atotputernicul Creator îl ridică pe om mai presus de pământ, în rai: „Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care l-a făcut – zice Scriptura - și l-au pus în Raiul desfătării” (Fac. 2, 15).

Ce lanț de binefaceri, în care întotdeauna cele următoare sunt superioare celor trecute! Încă din rai i-a fost oferit lui Adam să sporească: i-a fost oferită ocazia să lucreze raiul și să-l păzească (Fac. 2, 15). Desigur este greu ca în starea noastră de cădere să înțelegem clar în ce a constatat lucrarea și păzirea raiului. Însă nu trebuie să înțelegem deloc aceste cuvinte în sens trupesc, ca pe o lucrare și păzire a grădinii pentru înfrumusețarea și curățirea ei, căci raiul a fost așezat de mâna lui Dumnezeu și în el nu sunt neajunsuri; aici se simte o mireasmă a harului lui Dumnezeu care îi face pe locuitorii săi să fie într-o stare de bucurie duhovnicească și aducându-i spre contemplarea măreției și binefacerilor Lui, ce se reflectă în toată minunăția acestui rai, ca într-o oglindă mare și curată.

Dumnezeu ne vestește și propovăduiește, în modul cel mai expresiv, dulcele rai. În această propovăduire și cunoaștere a lui Dumnezeu s-a văzut principalul scop al creării Raiului. Cunoașterea ființelor create a fost o lucrare cu un rol mai mic. Nu

contează cum a fost creat Adam deoarece el a fost creat relativ – adică în raport cu natura limitată a omului. Cunoașterea necuprinsului Dumnezeu a reprezentat pentru el o necesitate firească, o lucrare în care trebuia să se concentreze întreaga lui atenție. Această lucrare reprezenta faptul cel mai înălțător! Ea este un dar fără de preț de care se poate învrednici doar Domnul și care înseamnă perfecțiune și binefacere nesfârșită!

Rațiunea pură a omului, răspândindu-se asupra nemărginitei dumnezeiri, emană toată puterea sa de acțiune și cu evlavie caută la fața nepătrunsului Dumnezeu aflându-se în afară mai presus de toată cugetarea, precum serafimii care își alină cu doxologii bucuria nemăsurată, nesăturându-se de a-L privi pe Cel Nevăzut, acoperindu-și cu frică și cu înțelepciune ochii în fața Celui ce este mai presupus de toată vederea⁷⁰.

Porunca despre păzirea raiului ni se face înțeleasă atunci când realizăm că îngerului căzut, care nu împlinise încă măsura păcatelor sale⁷¹, îi era posibilă trecerea în rai, că omul era capabil să comunice cu duhurile, deși el nu era încă întărit în starea de sfințenie, precum au fost îngerii de lumină. Deși el nu știa păcatul, a putut însă primi această cunoștință de neîndurat și aducătoare de moarte.

⁷⁰ Dobrotoliubie (Filocalia), cartea 4, Calist. Catifighiotul, cap. 3, 5, 6, Cuviosul Teolipt din Philadelphia zice în „Cuvânt despre lucrarea Tainică”.

⁷¹ Cuviosul Cassian Romanul, vol. 8, cap. 9 – 11.

Căderea celor întâi creați

In mijlocul raiului se afla pomul vieții: gustând din rodul lui, trupul omenesc se menținea nemuritor. Se mai afla în mijlocul raiului și alt pom - pomul cunoașterii binelui și răului. Dumnezeu, când i-a așezat în rai pe cei întâi creați, le-a dat poruncă: „Din tot pomul care este în rai să mânânce, iar din pomul științei binelui și al răului să nu mâncați dintr-însul că în orice zi veți mânca din el, cu moarte veți muri” (Fac. 2, 16 – 17). Această poruncă ne descoperă multe lucruri. Este evident că roadele pomilor din rai, cum am văzut mai sus, sunt roadele pământești deoarece acțiunea lor nu era numai asupra trupului, ci și a sufletului și a rațiunii.

Unul din pomi era pomul vieții iar altul al cunoașterii binelui și răului. Această cunoaștere se păstra și se amâna probabil pentru cei desăvârșiți în lucrarea și păzirea raiului. Pentru cei întâi creați, ea era prematură și aducătoare de moarte. O astfel de explicație am luat-o din învățăturile pline de experiență duhovnicească a marilor părinți. Ei îi sfătuiesc pe începătorii nevoitori să respingă imediat orice gând păgubitor care apare pentru că rațiunea oricărui începător este slabă și lipsită de experiență, pentru că ea nu a reușit să se însoțească cu păcatul și să intre în discuții ispititoare cu el, coborându-se în jos. Dimpotrivă, Sfinții Părinți îi sfătuiesc pe nevoitorii mai experimentați să nu respingă imediat gândul rău, ci să-l cerceteze, să-l defaime și apoi să-l

alunge. Acționând în modul acesta, se acumulează o experiență deosebită în războiul nevăzut cu duhurile rele, învățându-ne astfel să cunoaștem viclenia lor, precum și lucrarea și puterea credinței noastre, a smereniei și a rugăciunii⁷².

Există o cunoaștere a răului aducătoare de moarte pe care omul ar putea să o dezvolte în sine. Ea aduce această moarte pentru că bunătatea firească a omului se otrăvește cu primirea răului, după cum o mâncare gustoasă cu otravă, transformându-se astfel în rău. Există și o cunoaștere a răului folositoare pentru suflet, dăruită de Duhul Sfânt vaselor alese prin intermediul cărora o rațiune puternică și curată le cercetează pe toate, chiar și cele mai mici ramificații ale păcatului, defăimându-le, neamestecându-le cu păcatul și păzindu-i de rău atât pe cei apropiați, cât și pe sine.

Astfel, Sfântul Apostol Petru, inspirat fiind de Duhul Sfânt, i-a zis lui Simon vrăjitorul: „Pentru că întru amărăciune a fierei și întru legătură a nedreptății să văd că ești” (Fapt. 8, 23).

În vremea când strămoșii noștri se bucurau de dulceața raiului, împăratul puterilor cerești, care căzuse împreună cu o mulțime de îngeri, era deja aruncat din cer. Din cauze necunoscute nouă, Domnul i-a îngăduit să intre în rai căci încă nu ajunse cel mai cumplit nelegiuit. Însă această binefacere oferită de Dumnezeu, care ar fi putut fi folosită spre a fi recunoscut păcatul și spre pocăință, satana a folosit-o pentru o nouă lege și pentru întărirea

⁷² Scrieri despre Avva Iosif de Panetos, cap. 3

iremediabilă a vrajbei împotriva lui Dumnezeu. Diavolul, intrând în rai, l-a înconjurat pe acesta de blasfemie amestecată cu minciună și și-a fixat prezența sa prin pierderea primilor oameni, precum odinioară își fixase prezența sa în cer, pierzând o mulțime mare de îngeri.

El a venit la femeie ca la o ființă slabă și, prefăcându-se că nu știe porunca dată de Dumnezeu, i-a pus o întrebare vicleană: „*Au zis Dumnezeu să nu mâncați din pomul raiului?*” (Fac. 3, 1).

Pe binefăcătorul Dumnezeu el L-a prezentat nu îndeajuns de făcător de bine iar sfânta Lui poruncă – crudă și grea! Văzând însă că femeia a intrat în discuție cu el cu o oarecare încredere și a combătut spusele lui Dumnezeu, repetându-i ceea ce zise porunca: „*din rodul pomului, care este în mijlocul raiului au zis Dumnezeu: să nu mâncați dintr-însul, nici să vă atingeți de dânsul ca să nu muriți*” (Fac. 3, 3) vicleanul a început să combată și să respingă dreptatea poruncii dumnezeiești. E groaznic să repeți încă o dată cuvintele lui pline de hulă. „*Nu veți muri cu moarte. Că știe Dumnezeu că în ori în ce zi veți mânca dintr-însul, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca înainte ca niște dumnezei cunoscând binele și răul*” (Fac. 3, 4 – 5).

Cu toate acestea, femeia a luat în seamă cuvintele șarpelui (șarpe îl numește Sfânta Scriptură pe îngerul căzut), uitând porunca și pedeapsa ce va urma de la Dumnezeu. Ea a început să privească la pom, împinsă de propria-i rațiune care s-a aplecat spre minciuna și înșelăciunea diavolească. Rodul pomului i s-a părut bun pentru a fi mâncat iar cunoașterea binelui și a răului a fost ispititoare.

Astfel ea a mușcat din rod și i-a dat și bărbatului său să muște. Este uimitor cât de repede s-a săvârșit căderea strămoșilor noștri! Nu a fost ea oare o dorință lăuntrică, pregătită din timp? Nu au lepădat oare contemplarea lui Dumnezeu și s-au predat contemplării creaturii și a propriei lor distincții? Este minunată această contemplare de sine și a creaturii, dar în Domnul și din Domnul. Odată cu înlăturarea lui Dumnezeu ea duce la pieire, la înălțare și la părerea de sine. Sfânta Scriptură ne prezintă ascultarea femeii de diavol astfel: „*Și a văzut femeia că bun este pomul la mâncare și plăcut ochilor la vedere și cum că frumos este a cunoaște; și luând din rodul lui a mâncat și a dat și bărbatului său și a mâncat cu dânsa*” (Fac. 3, 6).

Este evident că strămoșii, dând dovadă de neascultare față de Dumnezeu și supunere față de diavol, s-au înstrăinat față de Creator și s-au făcut singuri robi ai diavolului.

Moartea, care a venit în urma călcării poruncii, i-a învăluit imediat iar Duhul Sfânt ce trăia în ei s-a depărtat îndată. Nu a rămas decât propria lor fire, contaminată de otrava păcatului. Această otravă i-a fost adusă ființei omenești de către diavol, din ființa sa decăzută, plină de moarte și de păcat. Prima simțire a strămoșilor noștri, în urma păcatului comis, a constatat în acel sentiment al rușinii în care, involuntar și cu o deosebită tristețe, a fost recunoscut. Dându-și seama că sunt goi, au cusut frunze de smochin făcându-și acoperămintele pentru părțile necuviincioase ale trupului, părți în care nu găseau nici o rușine înainte de cădere, fiind la fel ca pruncii care nu cunosc toată pofta cea trupească.

„S-a omorât sufletul lui Adam – zice Sfântul Grigorie Palama – căci prin neascultare s-a lepădat de Domnul. După cădere a mai trăit până la 930 de ani. Moartea, care a cuprins întregu-i suflet din cauza neascultării, l-a înjosit de tot. Astfel a fost blestemat întregul om, al cărui trup este supus de atunci multor neputințe, boli, putreziciuni și, în sfârșit, morții”⁷³.

„Adam, zice fericitul Teofilact al Bulgariei – fiind viu, s-a făcut mort din acea clipă din care a gustat din pomul oprit”⁷⁴.

Prin atotprezența Sa specifică, Dumnezeu a știut când strămoșii au căzut în păcat căci El, în momentul săvârșirii fărădelegii, umbla prin rai „în răcoarea serii”. Se spune că în acea după-amiază au gustat ei din pomul oprit. Mai târziu, tot în acest ceas, Domnul întrerupându-și a întins mâinile Sale pe lemnul Crucii răscumpărând prin pironirea mâinilor îndrăzneța întindere a mâinilor strămoșilor noștri către rodul pomului oprit⁷⁵. Strămoșii noștri au fost învredniciți de libertate. În momentul în care ea le-a fost oferită li s-a dat drept conducător Duhul înțelepciunii dumnezeiești. Dar dreptatea cerea ca libertatea să posede posibilitatea de a se manifesta numai că ea s-a manifestat prin uciderea de sine. De

⁷³ Sfântul Grigorie Palama, arhiepiscop al Tesalonicului, Scrisoare către monahia Xeni.

⁷⁴ Comentariu la Evanghelia de la Luca, cap. 20.

⁷⁵ Vezi Troparul din Postul Mare, ceasul al 6-lea: „Cel ce în ceasul al șaselea pe Cruce ai pironit păcatul cel cu îndrăzneală, făcut de Adam în rai și zăpăditul greșelilor noastre rupe-l, Hristoase Dumnezeule și ne mântuiește pe noi”.

îndată ce strămoșii și-au provocat rana, milostivul Dumnezeu a venit să le-o vindece. Atunci Adam și Eva au auzit glasul „Domnului Dumnezeu umblând prin rai după amiază” (Fac. 3, 8).

Acoperindu-se cu frunze de smochin, strămoșii au încercat să se ascundă de Creator printre pomii raiului. Iată cât de mult s-au întristat ei! Și a strigat Dumnezeu pe Adam: „Adame, unde ești? (Fac. 3, 9). După Sfinții Părinți⁷⁶, aceste cuvinte închipuiesc marea împreună pătimire și milostivire a lui Dumnezeu Care parcă ar fi zis: „În ce necaz ai nimerit? Ce cădere adâncă și plină de amărăciune ai suferit? Adame, unde ești?”. Dar acest păcătos, plin de tristețe, nu înțelege glasul și, încercând să se îndreptățească, zise: „Glasul Tău am auzit umblând prin rai și m-am temut că gol sunt și m-am ascuns” (Fac. 3, 10). Fiind totuși descoperit de Domnul el continuă să nu recunoască și să se pocăiască ci zice cu îndrăzneală: „muieră care mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom și am mâncat” (Fac. 3, 12). Aceste cuvinte, precum remarcă un sfânt părinte, au următorul înțeles: „Necazul care mi s-a întâmplat a fost din vina Ta; femeia care mi-ai dat-o să fie cu mine”⁷⁷. De la Adam cel înverșunat, Domnul a mers către femeie și, cu blândețe, i-a zis: „De ce ai făcut aceasta?” (Fac. 3, 13). Dar nici femeia nu a adus pocăința cuvenită, ci a încercat să se îndreptățească, învinuindu-l pe șarpe.

⁷⁶ Cuviosul Ava Dorotei.

⁷⁷ Idem.

Adânc afectați de cunoașterea răului care a pătruns ca un fulger în minte, inimă, suflet și trup și nerecunoscându-și păcatul dar îndreptățindu-se cu mândrie și îndrăzneală, strămoșii au fost supuși pedepsei și judecății lui Dumnezeu. Această pedeapsă s-a răsfrânt în primul rând asupra șarpelui, el fiind considerat instigatorul și capul răutății săvârșite; mai apoi a fost pedepsită femeia, ca fiind prima care a călcat porunca și s-a făcut vinovată de căderea bărbatului.

Toate acestea au avut loc în ziua a șasea și anume în ziua de vineri pentru că săptămâna începea de duminică. În vechime, ora se socotea de la răsăritul soarelui iar nu de la miezul nopții, de aceea ceasul al șaselea era în ora amiezii. Dar tot vineri la amiază Domnul a pironit pe Cruce păcatul lui Adam – săvârșit în ziua a șasea de la crearea lumii – în aceeași zi și în aceeași oră.

În zilele din urmă, diavolul – chiar dacă l-a doborât pe bărbatul care a respins ascultarea față de Dumnezeu și a primit-o pe cea a femeii – a fost doborât în sfârșit⁷⁸, fiind afectat de propria-i răutate, binecuvântarea Domnului refuzând să se atingă de el: *„Pe pieptul tău și pe pânțele te vei târî și pământ vei mânca în toate zilele vieții tale”* (Fac. 3, 14). Astfel a fost pusă dușmănie între sămânța femeii și sămânța lui, între diavol și însăși sămânța lui, adică păcatul. Când a fost pusă această dușmănie și luptă s-a spus că sămânța femeii, adică Dumnezeu Cel întrupat, va zdrobi capul șarpelui. De atunci Dumnezeu le-a dat

poruncă urmașilor Săi să se păzească de capul șarpelui, adică să cunoască și să respingă toate încercările diavolului în faza lor de început⁷⁹. Iar diavolului i-a fost îngăduit, ca unuia care a dobândit dreptul, ca omul liber să i se supună, atâta timp și cât va fi femeia pe pământ, să-i ispitească sămânța. Sa precum și să-i înțepe călcâiul. Și de atunci înțeapă diavolul călcâiul oricărui drept întru Hristos, începând cu dreptul Abel și sfârșind cu dreptul din ultimele vremuri. Fiind întunecat de o nestăpânită îndrăzneală și răutate a suferințelor nu s-a putut opri și L-a ispitit chiar și pe Dumnezeu Cel întrupat.

De atunci, femeia este stăpânită de bărbatul ei și naște pruncii în dureri. Asupra lui Adam a coborât osteneala căutării hranei de toate zilele iar pământul, din cauza lui, este blestemat. În asemenea suferințe se petrece întreaga viață pământească, sfârșitul lor fiind doar moartea trupească.

După pronunțarea întregii judecăți, Adam și Eva au fost izgoniți și aruncați din rai pe pământ (Fac. 3, 22 – 23).

⁷⁸ Cassiani Collatio 8, cap. 10.

⁷⁹ Cassiani. De institutis renuntantium, caput 37.

Moartea sufletului

Adevărata pedeapsă a omului căzut a constat în moartea sufletului care a fost afectat imediat după călcarea poruncii. Omul a fost lipsit de Duhul Sfânt care viețuia în el și care menținea întreaga ființă omenească⁸⁰.

De atunci el a ajuns robul propriei sale naturi, natură contaminată de păcat care a început să comunice cu ființa demonilor. În urma domniei păcatului și a morții, părțile componente ale omului s-au separat și au început să acționeze una împotriva alteia. Trupul se opune sufletului, sufletul se află într-o luptă cu sine însuși – puterile lui se ceartă – iar omul se află într-o totală amărăciune și tulburare. Puterea dorinței s-a transformat într-o stare de lăcomie a poftelor; puterea bărbăției sau a energiei s-a transformat într-o stare de mânie, de la o mânie ascunsă până la ținerea de minte a răului. Puterea cuvântătoare, înstrăinându-se de Dumnezeu, a pierdut posibilitatea de a dirija cu puterea de voință și cea a energiei.

Dar aceasta este puțin spus pentru că sufletul singur s-a supus păcatului și îi aduce numeroase jertfe prin viclenie, fățarnicie, minciună și înaltă părere de sine. El luptă, se ceartă în sine și cu sine însuși tulburând întreaga ființă a omului cu diverse

gânduri nefolositoare și care nu pot fi stăpânite. Astfel se pornesc simțămintele cele chinuitoare și tulburătoare care în zadar sunt defăimate de rațiunea duhului sau de conștiința lipsită de putere și adevăr.

Chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om, din momentul căderii lui, s-au schimbat. Asemănarea care a constat dintr-o perfectă lipsă a răului din calitățile omului, dintr-o necunoaștere a acestui rău și a raportului cu aceste calități, a fost distrusă. În momentul în care s-a distrus asemănarea, chipul s-a desfigurat dar nu s-a distrus în totalitate.

„Să cunoaștem deci – zice Sfântul Dimitrie al Rostovului – că chipul lui Dumnezeu este și în omul necredincios iar asemănarea numai în creștinul lucrător în faptele cele bune. Atunci când creștinul săvârșește un păcat de moarte, se lipsește numai de asemănarea lui Dumnezeu, dar nu și de chip. Și chiar dacă va fi judecat spre osândă veșnică, chipul lui Dumnezeu este în el în veci. Asemănarea însă nu mai poate fi”.

Și în biserică se cântă astfel: „Chipul slavei Tale celei negrăite sunt, măcar deși port ranele păcatelor. La Cel după asemănare mă ridică, cu frumusețea cea dintâi iarăși împodobindu-mă”.

⁸⁰ Sf. Macarie cel Mare zice că la creștinii desăvârșiți însuși Dumnezeu este sufletul lor. Cuvântul 7, cap. 12.

Când omul se supune diavolului

Ingrozitor rod al căderii a fost înrobirea omului de către diavol, fiind inevitabilă asemănarea cu el.

Despre această tristă înrobire ne vorbește Sfântul Macarie cel Mare astfel: „Împărăția întunericului, adică acel împărat viclean, înșelându-l pe om încă din timpul vechi, atât de mult a înconjurat și a îmbrăcat sufletul cu puterea întunericului încât această ființă omenească s-a asemănat cu el. Sufletul și toată ființa lui a fost îmbrăcat în haina păcatului. Și tot acest suflet, pe care vicleanul l-a spurcat și l-a adus în împărăția sa, s-a îngrădit de toată libertatea pe care o avea. Astfel nu i-a lăsat (liber), nici cugetul, nici trupul și nimic din ființa pe care a avut-o. Pe deasupra l-a mai îmbrăcat și în hlamida întunericului și l-a urât, a îmbrăcat omul în unul vechi, spurcat, necurat, neplăcut lui Dumnezeu și nesupus legii Lui. L-a întunecat să nu vadă ce ar fi voit. De atunci el vede și aude numai răul, iar pașii îi sunt îndreptați către săvârșirea acestuia. Măinile fac fărădelegi iar inima ascunde în ea cugete viclene. Păcatul și sufletul s-au amestecat între ele, fiecare însă având natura sa proprie...”

Precum în vremea unei nopți mohorâte și întunecate, când suflă un vânt năprasnic, se clatină și se agită toate plantele așa este și cu omul care-i supus puterii diavolului. El își petrece viața în mod zbuciumat pentru că este bătut de vântul năprasnic al păcatului care-i străpunge sufletul, rațiunea și

gândurile, nelăsându-i liberă și liniștită nici o parte ce viețuiește în el”⁸¹.

Din momentul căderii în păcat și până în momentul răscumpărării de Domnul nostru Iisus Hristos „vrăjmașul a stăpânit cu violență și în mod chinuitor pe om – zice Avva Dorotei – încât și cel ce nu voia să păcătuiască cădea în păcat fără de voie”. Legat de acest fapt Sfântul Apostol Pavel zice următoarele: „*Căci nu fac binele pe care voiesc, ci răul care nu-l voiesc, acela fac*” (Rom. 7, 19)⁸².

Diavolul ne luptă cu tot felul de gânduri, ne ademenește cu tot felul de nălucire⁸³ și visuri, ne trezește poftă trupestă aprinzând în noi patimile, înecând în aceste valuri și arzând cu foc conștiința noastră trează împreună cu puterea de voință.

Acțiunile tuturor patimilor sunt legate de circulația haotică a sângelui căci unde există o mișcare a sângelui, acolo negreșit bântuie patima acolo neapărat acționează diavoli. O astfel de acțiune este inevitabilă pentru omul căzut și care persistă în această cădere.

Gândurile viclene și nălucirile pătrund atât de subtil în suflet că lui i se pare că acestea vin din adâncul lui (sufletului) și nicidecum prin intermediul unui duh străin, plin de răutate, care se manifestă și totodată dorește să rămână neobservat⁸⁴.

În ce a constatat păcatul celor întâi creați? În mod aparent a constatat din gustarea din pomul oprit. Însă

⁸¹ Convorbiri 2, cap. 1, 2, 4.

⁸² Învățătura întâia.

⁸³ Sfântul Isihie, *Cuvânt despre trezvie*.

⁸⁴ Cuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 7, cap. 31.

el s-a dovedit a fi mai grav și de o importanță mai deosebită atunci când ne gândim că el a fost o călcare de poruncă și o împotrivire față de voia lui Dumnezeu. Continuând cercetarea ne dăm seama că în el s-a ascuns și tentativa omului de a ajunge la măsura lui Dumnezeu. Această încercare este indicată de Însuși Dumnezeu prin cuvintele pline de o negrăită milă spuse în momentul izgonirii strămoșilor din rai: „Iată, Adam s-a făcut ca unul din Noi, cunoscând binele și răul” (Fac. 3, 22).

„S-a înșelat Adam – zice Sfânta Biserică – și a voit să fie Dumnezeu și nu a fost”⁸⁵. Diavolul i-a transmis păcatul său omului înșelat însă păcatul diavolului a fost propria lui creație. Gândindu-se în sine să se facă asemenea cu Dumnezeu și tinzând să aducă acest lucru spre împlinire, l-a mărturisit unei mulțimi mari de duhuri pe care l-a convins să fie într-un gând cu el, stând astfel pe față împotriva lui Dumnezeu.

Căderea în păcat a omului a fost ca o aventură pentru diavol. Păcatul omului n-a fost un gând premeditat. Prin păcatul său omul s-a făcut părtaș și rob diavolului dar, ca unui căzut, împreună cu aducerea pedepsei i-a fost făgăduită și mântuirea printr-un Izbăvitor.

Viața pământească

Când omul a fost alungat de Domnul din rai așezat în preajma grădinei celei din Eden (Fac. 3, 24) ca neconținut, aducându-și privirile spre aceasta, să se consoleze cu nădejdea întoarcerii dacă va petrece într-o neconținută pocăință cu lacrimi. Prin această așezare el se afla într-o permanentă amintire. Chiar și pământul cu toate frumusețile sale – chiar dacă era sub blestem – constituia o amintire a raiului.

Pământul a fost pus ca loc de pocăință atât pentru strămoși cât și pentru întreg neamul omenesc care va descinde din ei. Deci, în concluzie, viața pământească a fiecărui om îi este dată pentru pocăință. Chiar dacă întreaga omenire pribegeste pe acest pământ, ea nu trebuie să se lipească cu inima de lucrurile lui și nici să-și rezume traiul doar în acest „hotel” pământesc ci să cugete permanent la țara cea de sus, străduindu-se din toate puterile să ajungă la ea.

Munca și îndelunga suferință a răului sunt cele mai de bază călăuze ale pocăinței și părinții smereniei. Omul trebuie întotdeauna să fie conștient că Domnul i-a dat să mănânce în sudoarea feței sale nu numai pâinea materială, ci și pe cea duhovnicească. Același om trebuie să știe că el se află pe pământ într-un exil provizoriu și se va întoarce în pământul din care a fost luat. Aici este în continuă

⁸⁵ Acatistul Maicii Domnului, stihira la „Doamne strigat-am”.

suferință, într-o luptă nu numai cu răul de sine ci și din apropiată sâi, într-o luptă cu pământul care, datorită lui, a fost blestemat și care i se supune doar atunci când varsă sudori de sânge, despre aceasta amintindu-i frații lui care – unul după altul – sunt răpiți de moartea cea neînduplecată.

De la pământ îi este permis să se folosească doar de un singur lucru care este cel mai util, și anume acela de a pribegi pe el, neuitând însă de veșnicie.

Toți dreptii Vechiului Testament, începând cu Adam și-au petrecut viața pământească conform destinației date de Dumnezeu. Ei viețuiau pe pământ ca într-o țară a alungării, ca într-o țară de lacrimi și de pocăință, având nădejdea la făgăduință și privind cu ochiul credinței, veșnicia. *„S-au ucis cu pietre, s-au fereștruit, ispitiți au fost, cu ucidere de sabie au murit; în cojoace au umblat și în piei de capre; lipsiți fiind necăjiți, de rău supărați (cărora nu era lumea vrednică), în pustii rătăcind și în munți și în peșteri și în crăpăturile pământului. Și aceștia toți mărturisiți fiind prin credință, n-au luat făgăduința, ci de departe văzându-le și mărturisind că străini și nemernicii sunt pe pământ”* (Evr. 11, 37 – 39; 11, 13).

Lumea

Vnui număr mic de oameni li se pot atribui cuvintele Apostolului spuse la sfârșitul capitolului precedent. Puțini dintre ei și-au petrecut viața conform destinației atribuite de Dumnezeu. Căderea l-a afectat atât de adânc pe om căci, renunțând la veșnicie și tânguindu-se pe acest pământ și-a ales o viețuire plină de desfătări și bunăstări de parcă s-ar bucura și ar prăznui propria-i cădere.

Spre această viață de desfătări trupești, care omoară viața întru Domnul, au fost dispuși și unii din copiii lui Adam care nu mai dădeau ascultare povestirilor despre rai și despre starea duhovnicească a omului, găsindu-și hrana necesară în țara izgonirii și a satisfacției patimilor duhovnicești. Nepoții lui Adam au înaintat și mai mult spre îmbunătățirea vieții materiale, uitând de veșnicie. Și, în sfârșit, în această direcție s-au îndreptat toți urmașii lui cu excepția unor bărbați aleși. Acești urmași considerau raiul ca ceva ireal, ca pe o poveste și o invenție a imaginației superstițioase. În zadar moartea îi lua pe oameni de pe fața pământului căci ei își continuau viața de parcă ar fi fost nemuritori.

Necesitatea menținerii puterilor trupești printr-o mâncare simplă s-a transformat în lăcomie, în îmbuibarea cu mâncăruri alese. Potolirea setei a trecut la îndulcirea cu tot felul de băuturi care duc la

beție. Acoperirea goliciunii cu îmbrăcămintea din piele s-a transformat într-o înfrumusețare a trupului cu tot felul de obiecte și veșminte. Sălașele simple, care serveau drept refugiu împotriva stihilor și a fiarelor ce s-au ridicat împotriva omului, au fost înlocuite de mărețele și minunatele palate. A apărut luxul cu nenumăratele lui cerințe care s-au transformat în legi crude sau inexorabile în societatea oamenilor căzuți. Fireasca împreunare a femeii și a bărbatului în vederea înmulțirii neamului omenesc s-a transformat într-o nesăturată poftă de desfrânare, poftă care are o acțiune malefică, privind înmulțirea oamenilor. Dar și aceasta este puțin spus căci oamenii, aprinși de dorințe neînfrânate și lipsiți de un scop drept, au inventat păcatele împotriva firii.

Puterea energiei sufletești a început să fie învinsă de pofte lacome și de cerințele omului iubitor de păcat. Au apărut certurile, insultele, omorurile, jafurile, tâlhăriile, războaiele și atentatele. Puterea cuvântătoare a omului este de atunci folosită spre lucrarea păcatului, apărând astfel minciuna, fățărnicia și viclenia. Și astfel, imediat după căderea omului, păcatul a început să se formeze pe pământ, o dată cu trecerea timpului răspândindu-se în mod dinamic în această lume plină de vrajbă.

„Lumea constituie viața oamenilor pe pământ cu scopul satisfacerii dorințelor păcătoase, a desfătării trupești, a prosperității materiale, scop care este radical opus celui înălțător și binefăcător cu care Dumnezeu a așezat omul pe pământ.

Lumea este o denumire generală dată tuturor patimilor. Lumea este viață și înțelepciune trupească”.

Iată cât de înțelept cugetă marele învățător al monahismului Sfântul Isaac Sirul⁸⁶.

Această lume e străină, de la ea urmează lepădarea – lucru pe care îl poruncește Duhul Sfânt ucenicilor. Săi când zice: „Nu iubiți lumea nici cele din lume. De iubește cineva lumea, nu este dragostea Tatălui întru dânsul. Pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții, nu este de la Tatăl ci din lume este. Și lumea trece, și pofta ei; iar cel ce face voia lui Dumnezeu petrece în veac” (1 In. 2, 15 – 17).

„Știm că din Dumnezeu și toată lumea întru cel rău zace” (1 In. 5, 19). „Dragostea lumii acesteia vrajbă este către Dumnezeu. Deci oricare va vrea să fie prieten lumii, vrăjmaș lui Dumnezeu se face” (Iac. 4, 4).

Atunci când Scriptura zice: „Căci așa au iubit Dumnezeu lumea cât și pe Fiul Său Cel unul născut l-au dat ca tot cel ce crede întru El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In. 3 16) trebuie să înțelegem prin cuvântul lume pe toți oamenii, inclusiv și pe cei păcătoși, cum spune Sf. Ioan Teologul: „Întru aceasta s-a arătat dragostea lui Dumnezeu întru noi, că pre Fiul Său Cel Unul Născut L-a trimis Dumnezeu în lume ca să viem printr-Însul” (I In. 4, 9).

Pe de altă parte, întreaga comunitate omenască, care se află într-o unire cu viața ei păcătoasă, cu dulcele ei trupești, cu bunăstarea materială și cu

⁸⁶ Cuvântul al 2-lea.

întreaga ei babilonie se numește „lume”. O astfel de lume îi este străină atât lui Dumnezeu, cât și celor ce-I slujesc.

„Dacă vă urăște pe voi lumea, știți că pe Mine mai înainte decât pe voi M-a urât. De ați fi din lume ar iubi pe al său, iar căci din lume nu sunteți, ci eu v-am ales pe voi din lume, pentru aceasta urăște pe voi lumea” (In. 15, 18 – 19). Această lume l-a fost – și îi este – străină și lui Dumnezeu – Creatorul și lui Dumnezeu – Mântuitorul. Prigonirea și moartea slujitorilor Lui El o recunoaște ca pe o slujire a adevărului (In. 16, 2).

Împăratul acestei lumi străine lui Dumnezeu este îngerul căzut. În acest război cumplit el este sprijinit de ceilalți îngeri căzuți precum și de oameni atrași în cursa lui.

Pământul și făpturile, care înainte erau supuse lui Adam, după căderea acestuia au început să se supună lui Satana împreună cu el. Satana a început să-și manifeste puterea sa asupra lumii, îndrăznind să-L ispitească chiar pe Însuși Fiul lui Dumnezeu. Suindu-L pe un munte înalt și arătându-I toate bunătățile lumii și strălucirea lor, i-a zis: *„Ție voi da stăpânirea aceasta toată și slava lor, că mie este dată și oricăruia voiesc, o dau pe ea”* (Lc. 4, 6). Satana numește stăpânirea acestei lumi nu ca pe o proprietate a sa, ci spune că i-a fost dată. Într-adevăr, așa este: a fost dată lui! „Vrăjmașul, ispitindu-l pe Adam – zice Sfântul Macarie cel Mare – și luând stăpânire asupra lui, l-a lipsit de toată puterea și s-a proclamat împăratul acestei lumi. Inițial, Dumnezeu l-a pus pe om împărat și stăpân al acestei lumi precum și peste

toate cele văzute. Însă când el a căzut în ispita vrăjmașului, s-a predat împreună cu puterea de stăpânire ispititorului”. Din această cauză, Sfânta Scriptură îl numește pe îngerul căzut stăpânul și împăratul acestei lumi (In. 12, 31; Efes. 22; 6, 11- 12).

Închinarea la idoli

Satana nu s-a mulțumit cu faptul că a supus omul și pământul sub stăpânirea sa și că l-a ținut închis, stârnind în el patimi. Dar l-a încătușat, cu acestea nefăcând altceva decât ca prin slujirea păcatului să-i slujească, de fapt, lui.

Gândul care l-a stăpânit pe înger în cer, și anume acela de a se face deopotrivă cu Dumnezeu, nu l-a lăsat în cele de sus, ci l-a coborât în adâncurile iadului. Acest gând a fost materializat pe pământ prin închinarea la idoli. Neamul omenesc, o dată cu înmulțirea sa, a trecut de la satisfacerea necesităților către cea a poftelor și a dorințelor păcătoase. O astfel de viață este incomparabilă cu adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu și cu cunoașterea de sine. Oamenii, adâncindu-se în grijile și plăcerile pământești, s-au făcut numai trup și au pierdut însăși noțiunea de Dumnezeu adevărat. Cu toate acestea, simțul venerării Creatorului nu a putut fi înstrăinat din inima omului ca unul care este înăscut și firesc. Acest simț nu a putut fi afectat de cădere.

Însă, conduși de un simțământ spontan, oamenii, în loc să i se închine lui Dumnezeu, și-au îndreptat această închinare către părintele păcatului, îngerul căzut împreună cu mulțimea lui de demoni. Omul a slujit păcatului în toate formele lui, iar acesta, împreună cu reprezentanții săi – diavolii – l-a adus, drept mulțumire, la moarte. El a înlocuit desfătărilor

dumnezeiești cu satisfacerea tuturor poftelor cum ar fi desfrâul, beția, furtul și omorul, cărora le-a fost adusă o cinste deosebită. Fiecare patimă își avea idolul său. Acest idol era simbolul diavolului care era mort pentru simțirea sufletului. În fața unor astfel de idoli se închinau oamenii, fie în comun, fie în particular. Lor le aduceau jertfă înjunghiind animale și adesea chiar și oameni. Însă aparenta slujire la idoli nu reprezenta în esență decât slujirea la diavoli, așa cum ne învață dumnezeiescul apostol Pavel (1 Cor. 10, 20).

Templele idolești și însăși idoli erau locurile preferate ale demonilor. Din aceste lăcașuri ei produceau sunete și preziceri pentru a înșela omenirea nenorocită. Și însăși omul, care a încetat de a mai fi locaș al Dumnezeului Celui viu, s-a făcut templu și locaș al satanei (Lc. 11, 24 – 26). O dată cu trecerea timpului, această închinare la idoli a cuprins întreg pământul, puțini mai fiind aceia care au păstrat cunoașterea și slujirea adevăratului Dumnezeu. Ulterior, Domnul și-a ales spre slujire poporul lui Israel, căruia i-a dat legea scrisă.

Boala închinării la idoli atât de mult a lucrat în omenirea căzută, încât și poporul ales, adesea, renunța de a se închina Dumnezeului adevărat, tinzând către închinarea cea idolească.

Odată ce omul s-a lipsit, prin cădere, de lumina dumnezeiască, nu i-a mai rămas decât rațiunea, cu sclipirea unei singure lumini sărace. Foarte mulți oameni au fost aduși la cunoașterea Adevărului prin această lumină și n-au fost lăsați să se piardă în comoditățile posibile ale acestei vieți pământești, pe

care vrăjmașul omenirii le-a inventat, prin tot felul de științe și arte care au contribuit la marea sporire a păcatului, spre întărirea căderii și înfrumusețării ei cu idolii bunăstării și ai veseliei. Științele omenești, aducându-i satisfacție omului și prezentând harul dumnezeiesc și pe însăși Creatorul ca ceva netrebuincios, hulind, respingând și umilind Duhul Sfânt, s-au făcut arme puternice și mijloace ale păcatului și diavolului. Lumina oamenilor s-a contopit cu „lumina” demonilor, formând deșteptăciunea (înțelepciunea) omenească, străină de Dumnezeu, distrugându-l astfel pe om cu mândria cea asemenea diavolului (I Cor. 3, 17 – 18).

Înconjurat de boala învățaturii, omul înțelept al acestui veac le supune pe toate rațiunii sale, slujindu-i lui însuși, devenind astfel propriu-i idol, întruchipând propunerea oferită de satana: „Veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”. Înțelepciunea oferită sie însuși este o înșelare de sine, o minciună drăcească, o cunoaștere falsă care-l pune pe om într-o stare de amăgire față de propria-i persoană și față de cele ce-l înconjoară. Toată această înțelepciune este spurcăciune și o nebunie în fața lui Dumnezeu, o îndrăcire. Orbirea sa o proclamă ca fiind o viziune și de o competență corespunzătoare, făcând astfel ca să fie de nevindecă, căderea fiindu-i asemenea cu cea a nenorociților de farisei și cărturari (In. 9, 41). Legat de aceasta, Apostolul spune: *„Cugetul trupului este moarte iar cugetul Duhului viață și pace. Pentru că cugetul trupului vrăjmaș este la Dumnezeu căci legii lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate”* (Rom. 8, 6 – 7).

Pentru aceasta, Duhul Sfânt poruncește acelui ce își dorește să se apropie de Dumnezeu și să se facă părtaş înțelepciunii duhovnicești să respingă această înțelepciune pământească (I Cor. 3, 18).

Chiar și Sfântul Apostol Pavel atenționează că puțini învățați au primit credința creștină (I Cor. 1, 26), considerând înțelepciunea duhovnicească a lui Hristos ca o adevărată nebunie. Filozofii și pictorii au fost cei mai mari susținători ai închinării la idoli, precum și dușmani ai adevăratei cunoașteri a lui Dumnezeu. Din momentul în care credința creștină a cuprins lumea, știința a născut nenumărate erezii și cu ele s-a străduit să răstoarne temelia creștinismului.

Marea fărădelege, adică omorârea Dumnezeului Cel întrupat, a fost săvârșită de învățații acestei lumi în numele înțelepciunii și a legii lor. (Dacă iscodirea a fost cea care i-a făcut pe primii oameni părtași căderii, știința i-a luat locul – n. trad.).

Acum oamenii creștini, proveniți din vechii închinători la idoli, revin la starea de dinainte pentru că nu pot să respingă progresul științei. Această știință îi face pe oameni să se închine din nou la idoli și să-i slujească satanei, dar printr-o altă formă de înșelare, mai lesnicioasă. Rari sunt aceia dintre cărturari care acceptă drumul către Împărăția Cerurilor și vor să aducă o nouă învățătură a duhului în fața comunității semenilor, îmbrăcând-o în vechile forme ale înțelepciunii omenești pentru ca ea să fie mai ușor de primit de către cei ce iubesc mai mult vechiul decât noul.

Moartea și iadul

După căderea primului om – și prin el și a întregului neam omenesc – și a respingerii lui de către Dumnezeu, toți oamenii, ajungând la finele călătoriei prin această viață, mureau cu trupul iar cu sufletele coborau în temnițele cele mai de jos ale iadului care se află în adâncurile pământului⁸⁷. *Acolo arde „focul veșnic care este gătit diavolului și îngerilor lui”* (Mt. 25, 41) care, prin a lor cădere, au grăbit și distrugerea lumii căzute. Acolo este întunericul cel dinafară, tartarul, scrâșnirea dinților, viermele neadormit, într-un cuvânt plângerea amară, neîncetată și zadarnică.

Moartea sufletului, care a lovit neamul omenesc prin strămoșii lui, a început să-și manifeste puterea și asupra trupului încă din timpul călătoriei pământești prin boli și nenumărate suferințe. A dominat până în sfârșit prin cea mai cumplită arătare, care se făcea prezentă la sfârșitul acestei vieți și anume prin despărțirea sufletului de trup.

În trecut, înainte de venirea Mântuitorului, moartea își manifesta în totalitate puterea sa asupra omului, adică asupra trupului, care descompunându-se și putrezind, se îngropa în adâncurile pământului iar sufletul fiecăruia – fie drept, fie mai puțin drept – se pogora în iad. Sufletele celor păcătoși erau

aruncate în focul cel veșnic unde, fără îndoială, erau supuse pieirii. La fel și sufletele dreptilor mergeau în temnițele iadului, mai puțin adânci și mai puțin strașnice, unde petreceau chinuindu-se de această viață, mângâindu-se în schimb cu nădejdea mântuirii.

Toate împrejurările vieții pământești îi dovelesc omului că pe acest pământ el este pribeag din cauza cumplitei fărâdelegi pe care a săvârșit-o dar, mai mult decât toate, acest fapt îi întărește evidența morții. Ea nu-și manifestă nici respectul și nici părerea de rău asupra celor ce sunt importante și înălțătoare pentru om. Ea distruge totul începând cu tinerețea, continuând cu frumusețea și geniul și încheind cu tăria puterii și bogăția. Omul nu poate împiedica cu nimic moartea cea nemiloasă care servește întregului neam omenesc drept dovadă a căderii lui, a păcatului față de Dumnezeu și a pedepsei care a urmat. Ea ne mărturisește că omul este atât o creatură, cât și un rob ce s-a răzvrătit împotriva Stăpânului. De aici reiese faptul că lucrurile mărețe și importante ale omului pe pământ sunt un nimic pentru veșnicie, căci ce este înalt pentru om *urâciune este înaintea lui Dumnezeu* (Lc. 16, 15). Moartea înseamnă pedeapsă. Pentru încălcarea legii, tributul pe care-l are întreaga omenire de plătit este moartea. Dar, cu toate acestea, ea se cutremură în fața cucerniciei, a evlaviei și a rugăciunii dreptului care, uneori, poate să oprească securea morții și să prelungească ceasul ei (Isaia 38, 5)⁸⁸.

⁸⁷ Vezi „Cuvânt despre moarte“, vol. III.

⁸⁸ Vezi viața Sfântului Vasile cel Mare care nu a murit, în pofida prezicerilor medicului care era sigur de aceasta. Și faptul că nu s-a

Înmulțirea răului pe pământ

Dumnezeu, prin marea sa milostivire, a trimis neamului omenesc, care petrecuse milenii în șir într-o crudă înrobire în cele din urmă pe făgăduitul Mântuitor.

Înainte de a purcede la descrierea acestui minunat și măreț eveniment, să ne aruncăm încă o dată privirile la starea în care se afla lumea în acea vreme în care S-a întrupat pe pământ, pentru înnoirea și mântuirea omenirii, Domnul nostru Iisus Hristos. Acea lume de odinioară era cufundată într-o totală închinare la idoli. Oamenii, plini de ură și de invidie, au scăldat cu propriul sânge suprafața întregului pământ prin cumplitele războaie în care s-au nimicit reciproc, ștergându-se astfel numele multor popoare care au pierit zdrobite de sabie sau care au fost date vânzării în piețe, asemenea unor dobitoace sau a unor mărfuri.

Nenorocirile și nevoile abătute asupra omenirii au intrat în istorie ca niște merite ale acestuia. Cotropitorii, stropiți de sângele fraților, au ajuns să fie considerați eroi pentru ca, mai apoi, să fie divinizați. Răufăcătorilor, care s-au remarcat prin

întâmplat aceasta el l-a datorat doar puterii lui Hristos. Atunci medicul a crezut în El, fiind mai înainte evreu și a primit Taina Sfântului Botez. Dar înainte de aceasta, nimic din ceea ce zicea Sfântul Vasile nu l-a convins pe medicul – evreu să se convertească la credință. Mineiul, 1 ianuarie

patimi mârșave, le-a fost oferită după moarte o deosebită cinste. Satisfacerea celor mai rușinoase patimi a ajuns să fie considerată cea mai mare bucurie. Mulți dintre oamenii năpăstuiți au încheiat o legătură vădită cu satana, îmbrăcându-se în puterea lui. Acest fapt a contribuit atât la întărirea stăpânirii lui pe pământ, cât și asupra întregii omeniri⁸⁹. Această stăpânire a luat cele mai mari proporții deoarece sub gheara ei a încăput și poporul lui Israel. A urmat scăderea considerabilă a acestui popor atât din punct de vedere numeric cât și în sens civil căci au început să-și spună cuvântul, în mod autoritar, popoarele idolatre care au secat puterea lui lăuntrică cu care comunica cu Dumnezeu.

Viața trăită după poruncile Creatorului a curățit în om cugetul și inima acestuia, prin intermediul harului dumnezeiesc, trezindu-i adevărata cugetare duhovnicească, conform legii. Dar fariseii și cărturarii acelor vremuri (așa erau numiți învățații iudei), s-au străduit să înlocuiască această învățătură prin prefăcătorie și fățarnicie. Acești „înțelepți”, întunecați de mândria satanică, plini de ură și de dispreț față de celelalte pătri ale societății, robi ai patimilor și incapabili de a avea credință puternică, din cauza nemăsuratei dorințe a slavei lumești, precum și a lipirii de bunătățile cele pământești, dar capabili de a săvârși fărădelegi, au acaparat învățătura despre credință, omițând din ea noțiunile despre Dumnezeu. Nu s-au multumit doar cu atât, ci

⁸⁹ Ieșire, cap. 7 și mai departe. Fapte, cap. 8, 9 și mai departe.

au introdus și ideile proprii lor, atrăgând într-acestea pe poporul condus⁹⁰. Din această cauză, foarte puțini oameni au mai rămas credincioși lui Dumnezeu. Însă acei care s-au numărat printre aceștia și care s-au desăvârșit în cunoașterea Creatorului lor își au numele scrise în Evanghelie⁹¹. Să ne pregătim de acum, curățindu-ne cu lacrimile pocăinței, încercând să ne dezlipim mintea și inima de toate grijile lumești ca, alăturându-ne mulțimii Sfinților Îngeri, să ne

învrednicim împreună de contemplarea întrupării lui Dumnezeu – Cuvântul și cu bucurie sfântă să cântăm: „*Slavă lui Dumnezeu întru cei de sus și pe pământ pace, între oameni bună voie*” (Lc. 2, 14).

⁹⁰ Descrierea fariseilor și a cărturarilor a fost luată chiar din spusele Domnului nostru Iisus Hristos și din Evanghelie. Domnul i-a apreciat El însuși ca fiind neam viclean și desfrânat (Mt. 12, 39), fățarnici, morminte văruite care pe din afară se arată frumoase, însă înăuntru sunt pline de oase de morți și de toată necurăția (Mt. 23, 13, 23, 27 – 29). Le-a spus că sunt din tatăl lor diavolul (In. 8, 44). I-a numit orbi și călăuze oarbe. Dacă orb pe orb va călăuzi, amândoi vor cădea în groapă (Mt. 15, 14). El a recunoscut că boala lor este de nevindecă deoarece orbi fiind, ei se considerau văzători (In. 9, 41). Domnul le-a zis ucenicilor Săi să ia aminte și să se ferească de aluatul fariseilor, adică de învățătura lor bazată pe fățarnicie și pătrunsă de minciună (Mt. 16, 6; Lc. 12, 1; In. 8, 44).

Domnul i-a defăimat pe farisei că se rugau îndelung și cu fățarnicie în fața lumii, că au mâncat casele văduvelor și erau gata să săvârșească tot felul de fărădelegi. Fariseii erau iubitori de argint (Lc. 16, 14), căutau slava lumească (In. 5, 44) și nu aveau credință din cauză că erau atrași de bunurile pământești (In. 5, 44; Lc. 16, 13 – 14). Mântuitorul spune că ei și-au atribuit cheia cunoaștinței și că închid împărăția cerurilor înaintea oamenilor, căci nici ei nu intrau în ea și nici pe cei ce vor să intre nu-i lăsa (Lc. 11, 52; Mt. 23, 13). Se vede o mare mândrie ca aceea a satanei în discuția lor cu orbul cel vindecă se face vizibilă marea lor mândrie care era ca cea a însăși satanei (In. 9). Despre poporul care nu avea știință ei ziceau astfel: „*Ci norodul acesta, care nu știe Legea, blestemat este*” (In. 7, 49).

⁹¹ Așa au fost dreptii Zaharia și Elizabeta – părinții Sfântului Ioan Botezătorul; bătrânul Simeon, Sfânta Proorociță Anna, fiica lui Fanuil (Lc. Cap. 1 și 2).

Din scrisorile Sfântului Ignatie

Este minunat când omul se mărturisește și se vede pe sine păcătos în permanență. Datorită acestei adânci priviri de sine, duhul omului petrece într-o continuă smerenie și într-o tristețe iubitoare de Dumnezeu. Dar este nevoie ca o astfel de cercetare de sine să fie trecută printr-o înțeleaptă cugetare și să nu calce dreapta socoteală. În caz contrar, ea dăunează și poate să-l pună într-o stare de nedumerire, în ceea ce este propria sa viață.

Ființa noastră este afectată de păcat. Din această cauză inima fiecărui om produce în sine o mare cantitate de neghină. De aceea, cine vede apariția acestei neghine, nu trebuie să se mire de aceasta ca de un lucru neobișnuit sau să fie într-o stare de șovăire și neînțelegere. Să se consoleze că acest lucru așa trebuie să fie. Pentru că neghina din inimă își are rolul său și anume acela de a crește mereu. Chiar dacă este plivită, ea crește din nou. La fel și noi, trebuie să ne vedem de ale noastre, adică să o plivim mereu! Astfel se sălășluiește în om smerenia. Apoi, după această smerenie, vine și mila lui Dumnezeu. căci Atotputernicul și Binefacătorul Creator mereu privește spre noi. De aceea Dumnezeu ne îngăduie această stare, care ne aduce la smerenie, pentru că mai apoi să ne dăruiască mila

Sa. De aici ne dăm seama că toate își au vremea lor și anume, vremea pentru semănat, secerat, măcinat, pentru facerea făinei, pentru coacere și, în final, pentru mâncarea pâinii.

Sufletul fiecărui om care este chemat să-I slujească lui Dumnezeu, fără a nutri scopuri pământești și viclene, ci având cele mai sincere gânduri în a-I fi plăcut Lui, adică dorind să se mântuiască, se găsește permanent în mâna lui Dumnezeu. Pe un asemenea suflet nimeni nu-l va răpi din mâna Stăpânului său. Unui astfel de suflet Domnul îi oferă calea cea strâmtă pentru că pe cea largă este imposibil de a urca la cer. Deci, lasă-le cu credință în voia lui Dumnezeu, alungând nu grija trupească, ci mai mult, când ești abătut de cea a visătoareii imaginații. Însă, dacă te cuprind astfel de griji, este mult mai bine să te rogi Domnului decât să recurgi la compunerea și dezvoltarea diverselor planuri, întotdeauna irealizabile. Binecuvântarea Domnului să fie peste tine!

1 februarie 1862,
Nevrednicul E.I

Cuprins

Cuvânt înainte	5
Prefață.....	8
INTRODUCERE	13
Definirea omului.....	18
Crearea lumii	30
Crearea omului.....	36
Trupul și sufletul	39
Puterile sufletului.....	48
Chipul și asemănarea lui Dumnezeu.....	58
Raiul.....	60
Așezarea în rai și desăvârșirea	72
celor întâi creați	72
Căderea celor întâi creați	74
Moartea sufletului	82
Când omul se supune diavolului.....	84
Viața pământească.....	87
Lumea.....	89
Închinarea la idoli.....	94
Moartea și iadul.....	98
Înmulțirea răului pe pământ	100
Din scrisorile Sfântului Ignatie.....	104
Cuprins.....	107